

A vintage globe on a wooden stand, a rolled-up map, a quill pen, and a compass, symbolizing navigation and exploration.

Sayfa 1

1. ÜNİTE BİR BÜTÜNÜN PARÇASIYIZ

Sosyal Bilgiler Dersinden Öğrendiklerimiz

Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, psikoloji ve vatandaşlık gibi konuları içeren derslere Sosyal Bilgiler denir.

Sosyal Bilgilerde Etkin Vatandaş

- Seçim zamanı geldiğinde oy kullanır.
- Vergisini düzenli olarak öder.
- Askerlik görevini yerine getirir.
- Kanunlara ve kurallara uyar.
- Sorumluluk bilinciyle hareket eder.
- Ülke yönetimine katkı sağlar.
- Üretim yaparak ülke ekonomisine katkıda bulunur.
- Haklarını bilir gerektiğinde kullanır.
- Millet olma bilincimizi güçlendirir.
- Sorun çözme becerimizi geliştirir.
- İçinde bulunduğumuz toplumla uyum içinde yaşamamızı sağlar.

Sosyal Bilgiler Dersinin Yararları

- Atatürk ilke ve inkılaplarını öğreniriz.
- Kişi olarak haklarımızı ve sorumluluklarımızı öğrenmemizi sağlar.
- Kültürümüzü ve tarihimizi öğrenmemizi sağlar.
- Sorumluluk ve vatandaşlık bilinci kazandırır.
- Toplumsal kurallara uyma alışkanlığı kazandırır.
- Demokrasinin öğrenilmesini sağlar.
- Yaşadığımız çevrenin coğrafi özelliklerini tanınmamızı, insanlar ve doğal çevre arasındaki ilişkileri anlamamızı sağlar.
- Bilimsel düşünen bireyler yetiştirir.
- Toplumda yardımlaşma, dayanışma gibi konularda kişinin gelişmesini sağlar.
- Türk milletine ait bağımsızlık ve egemenlik unsurlarının neler olduğunu öğrenmemizi sağlar.
- Eleştirel düşünebilmeyi, kendi kararlarımızı verebilmenin önemini; ilgi istek ve yeteneklerimizin farkına varmamızı sağlar.
- Ülkemizin diğer ülkelerle olan ekonomik, kültürel ve sosyal ilişkilerini öğrenmemizi sağlar.

OLAYLAR VE SONUÇLARI

Meydana gelen ya da ortaya çıkan, durum iş veya hale **olay** denir. Mahallemizdeki bir evde yangın çıkması örnek olarak gösterilebilir.

- Günlük hayatımızda birçok olay yaşanır. Ve biz bu olaylara tanık oluruz. Bazen de basın yayın organlarından bu olayları öğreniriz. Okulda, mahallemizde, otobüste gördüğümüz olaylardan bazılarında biz de yer alırız.
- Yaşadığımız tanık olduğumuz olaylardan her birey, aynı şekilde etkilenmez.
- Çünkü her insan farklı duygu ve düşünce özelliklerine sahiptir.

Bir Olayın Çok Boyutluluğunu İncelerken Cevaplanması Gereken Sorular

- Olayın nedenleri nelerdir?
- Olay hangi insanları etkilemiştir?
- Olayın insanlara etkileri nelerdir?
- Olayın sonuçları nelerdir?

Olayların Özellikleri

- Her olayın birden fazla nedeni olabilir.
- Her olayın birden fazla sonucu olabilir.
- Toplumsal olaylar her zaman aynı sonucu doğurmaz.
- Toplumsal olaylara kişilerin tepkisi farklı olabilir.
- Bir olayın sonucunda bazı kişiler olumlu etkilenirken bazıları olumsuz etkilenebilir.

Not: Bir olayın birden çok nedeni ve sonucu olmasına olayların çok boyutluluğu denir.

Olayların birden çok sebebinin olması

Örnek: Trafik kazasının nedenleri

- Sürücü hataları
- Yol hataları
- Yolcu hataları
- Araç hataları

Olayın Sonuçları

- Bir olayın birden çok nedeni olduğu gibi birden çok sonucu da vardır.
- Bir olayın sonucu bazı kişileri olumsuz etkilerken bazı insanları olumlu etkileyebilir.

Örnek Olay Deprem

Olumsuz Sonuçları

- İnsanlar ölür veya yaralanır.
- Binalar yıkılır, insanlar evsiz kalır.
- Ülkeler ekonomik yönden zarar görür.
- İnsanlar psikolojisi bozulur.

Olumlu Sonuçları

- İnsanlar arasında dayanışma ve yardımlaşmayı güçlendirir.
- Dünya milletlerini bir araya getirir.
- Yıkılan binaların yapımında inşaat sektörü kazançlı çıkar.

Hak ve Sorumluluklarımız

Hak: Hukukun bireylere tanıdığı yetkidir. Bir grubun üyesi olan bireyin yapabileceklerini gösterir.

Örnek: Okul grubunun bir üyesi olarak dersleri dinlemek, kütüphaneden yararlanmak, spor salonunu kullanmak bizim hakkımızdır.

Not: Haklarımız kullanırken başka bireylerin haklarına dikkat etmeliyiz. Onların haklarını ihlal etmemeliyiz.

Örnek: Gece müzik dinleme hakkımız vardır. Ancak yan komşumuzun da uyuma hakkı vardır. Bu nedenle yüksek sesle müzik dilememeliyiz.

Sorumluluk

Bireyin üzerine düşen görevleri yapması ve kendisi ile ilgili bir olayın sonuçlarını üstlenmesi sorumluluk denir.

- ✓ Haklarımızın bazıları doğuştan, bazıları ise sonradan kazanılır. Rollerimiz gereği sorumluluklarımız vardır.
- ✓ Günlük yaşantımızda yerine getirmemiz gereken bazı sorumluluklarımız vardır.

Ailemize Karşı Sorumluluklarımız

- ✓ Odamızı toplamak.
- ✓ Çalışma masamızı düzenlemek.
- ✓ Ev kurallarına uymak.
- ✓ Yakındaki marketten alış veriş yapmak.
- ✓ Gerektiğinde anne babamıza yardımcı olmak.

Ailemize Karşı Haklarımız

- ✓ Yeme içme ve barınma gibi ihtiyaçlarımızın karşılanması.
- ✓ Okul ve eğitim masraflarımızın karşılanması.
- ✓ Düşüncelerimize saygı gösterilmesi.

Okulumuza Karşı Sorumluluklarımız

- Derslere zamanında girip çıkmak.
- Öğretmen ve arkadaşlarımıza saygılı olmak.
- Okul eşyalarını korumak.
- Dersleri dinlemek.
- Okul ve sınıf kurallarına uymak.
- Okul ve sınıfımızı temiz tutmak.

Okuldaki Haklarımız

- Eğitim ve öğrenim görme hakkı.
- Teneffüse çıkma hakkı.
- Temiz bir sınıfta ders görme hakkı.
- Kütüphaneden yararlanma hakkı.

Birey: Toplumu oluşturan insanlardan her birine birey denir.

Grup: Ortak bir amaç için bir araya gelen, en az iki veya daha fazla kişiden oluşan, aralarında ilişki ve iş birliği bulunan topluluğa **grup** denir.

Grubun Özellikleri

- ✓ Ortak amaçları vardır.
- ✓ İsteyerek bir araya gelirler.
- ✓ Birbirlerini tanırlar.
- ✓ Sürekliidir.
- ✓ Aile, spor takımları, tiyatro ekibi, folklor ekibi, eğitsel ve sosyal kulüpler gruba birer örnektir.
- ✓ Aile katıldığımız ilk sosyal gruptur.

Rol: Toplumdaki her sorumluluğun kendine özgü olarak kişilere yüklediği bazı sorumluluk ve görevler vardır. Bireyin sorumluluğuna uygun davranmasına **Rol** denir. Kısaca üyesi olduğumuz grupça uymamız, yerine getirmemiz gereken görevlerdir. Sahip olduğumuz roller, doğuştan getirdiklerimiz ve sonradan kazandığımız roller olarak iki gruba ayrılır.

Örnek: Kardeş olmak doğuştan gelen bir rol iken bir takımda sporcu olmak sonradan kazandığımız bir roldür.

- Bazı roller doğuştan vardır.
- Bazı roller sonradan kazanılır.
- Aynı anda birden çok role sahip olunabilir.
- Sahip olunan rol sayısı zamanla değişebilir.
- Rollerin temel kaynağı toplumdur.

NOT: Mehmet Bey okulda öğrencilerine uyguladığı rolü, evde çocuklarına karşı uygularsa buna rol çatışması denir.

Kalabalık: Markette alış veriş yapan insanlar, okul bahçesindeki veliler, sokakta yürüyen insanlar gibi rastgele bir araya gelen insanlara kalabalık denir.

Kalabalığın Özellikleri

- ✓ Rastlantı sonucu bir araya gelirler.
- ✓ Ortak amaçları yoktur.
- ✓ Birbirlerini yakından tanımazlar.
- ✓ Sürekliliği yoktur.

Kurum

Toplumsal bir görevi yerine getirmek için yazılı kurallara ve kanunlara göre kurulmuş olan örgütlenmelere kurum denir. Kurumlar çeşitli ihtiyaçları karşılamak için kanunlar çerçevesinde kurulur. Gönüllü ya da maaşlı çalışanları ile mal ya da hizmet üretir.

Kütüphane

Örnek:

Aile, okul, hastane, kütüphane, belediye, adliye, polis merkezi.

Uyarı: aile bir toplumu oluşturan en küçük sosyal kurumdur. Aile aynı zamanda ortak amaç, duygu ve düşünceler doğrultusunda oluşmuş bir gruptur.

Kurumlar “**resmi kurumlar**” ve “**özel kurumlar**” olarak ikiye ayrılır. Resmi kurumlar devlette aittir. Özel kurumlar ise farklı kişi veya kişilere bağlıdır.

Uyarı: İnsanlar tek başına bütün ihtiyaçlarını karşılayamayacağı için kurum ve gruplara ihtiyaç duyar.

Gruplar ve Rollerimiz

İnsanlar doğduğu andan itibaren bir grubun üyesidir.

Ailemiz, içinde yer aldığımız ilk gruptur. Hayatımız boyunca farklı zamanlarda birden fazla grupta yer alabiliriz. İçinde yer aldığımız gruplarda her grup üyesinin görevleri, rolleri ve sorumlulukları vardır.

<i>Grubun Adı</i>	<i>Rol</i>	<i>Beklenen Davranış</i>
Aile	Evlat, çocuk	Büyüklerle saygı
Sınıf	Sınıf başkanı	Düzeni sağlama
Voleybol takımı	Pasör	İyi oynama
Tiyatro ekibi	Oyuncu	Metinleri izleme

Çocuk Hakları

Dünya üzerindeki bütün çocukların doğuştan sahip olduğu haklara çocuk hakları denir.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Türkiye tarafından 14 Eylül 1990 tarihinde kabul edildi.

Bu sözleşmeyi kabul eden tüm ülkeler bu hakların sağlanması yükümlülüğünün altına girdiler.

Sözleşmeye imza atan devletler, 18 yaşın altında bulunan çocuklara sözleşmede yer alan bütün hakları tanımak ile yükümlüdür.

Not: Her insan 18 yaşına kadar çocuk olarak kabul edilir.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Göre

- Her çocuğun yaşama hakkı vardır.
- Her çocuğun zihinsel, bedensel, duygusal gelişim hakkı vardır.
- Her çocuğun yeterli beslenme, barınma, dinlenme ve tıbbi bakım hakkı vardır.
- Her çocuğun oyun hakkı ve yeteneklerini geliştirme hakkı vardır.
- Her çocuğun sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı vardır.
- Her çocuğun isim, vatandaşlık, anne babasını bilme ve onlardan bakım alma hakkı vardır.
- Her çocuğun sosyal güvenliklikten yararlanma hakkı vardır.
- Her çocuğun dinlenme, oynama ve eğlenme hakkı vardır.
- Her çocuğun kendisi ile ilgili işlemlerde görüş bildirme hakkı vardır.
- Hiçbir çocuk ağır işlerde çalıştırılmaz.
- Her çocuğun din ve vicdan özgürlüğüne saygı gösterilmelidir.
- Çocuklar her türlü sömürü, kötü muamele, şiddet ve ihmale karşı korunmalıdır.

Not: Çocuk haklarının korunması amacıyla UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) kurulmuştur. UNICEF'in amacı; dil, din, renk, millet ayrımı yapmadan dünyadaki tüm çocukları korumaktır.

Not: Ülkemizde bu amaçla *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı* ve ona bağlı olarak çalışan *SHÇEK (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu)* açılmıştır.

Bu kurum ülkemizdeki çocukları korumayı amaçlar. Bu amaçla yetiştirme yurtları açılmıştır. Kimsesiz, şiddet gören zor durumdaki çocukları devlet ailelerden alınarak koruma altına alır.

Rakamlarla Çocukların Son Durumu

- Dünyadaki çocukların dörtte biri savaş ve afetlerin gölgesinde yaşıyor.
- Şiddet sebebiyle 50 milyon çocuk yerlerinden edildi.
- 393 milyona çocuk, acil desteğe ihtiyaç duyulan bölgelerde yaşıyor.
- 535 milyon çocuk sağlık hizmeti ve kaliteli eğitim alamıyor, gıdaya erişemiyor ve korunamıyor.
- Savaş ve çatışma ortamında yaşayan 13 milyondan fazla çocuk eğitimden yoksun durumdadır.

İnsan Hakları

Her insan, olduğu gibi doğuştan bazı haklara sahiptir. Bu haklar devredilemez, vazgeçilemez temel haklardır.

Bu haklardan bazıları şunlardır;

- Yaşama hakkı
- Konut edinme hakkı
- Yerleşme ve seyahat hakkı
- Kişi dokunulmazlığı hakkı
- Çalışma hakkı
- Konut dokunulmazlığı hakkı
- Haberleşme hakkı
- Düşünce ve düşüncüyü açıklama hakkı
- Özel hayatın gizliliği

Aşağıda Birleşmiş Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 'de yer alan bazı maddeler verilmiştir.

Madde 1: Bu Sözleşme uyarınca çocuğa uygulanabilecek olan kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.

Madde 6: Taraf Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler. Çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler.

Madde 7: Çocuk doğumdan hemen sonra derhal nüfus kütüğüne kaydedilecek ve doğumdan itibaren bir isim hakkına, bir vatandaşlık kazanma hakkına ve mümkün olduğu ölçüde ana-babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olacaktır.

Madde 12: Taraf Devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar.

Madde 13: Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir; bu hak, ülke sınırlarına bağlı olmaksızın; yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.

Madde 16: Hiçbir çocuğun özel yaşantısına, aile, konut ve iletişimine keyfi ya da haksız bir biçimde müdahale yapılamayacağı gibi, onur ve itibarına da haksız olarak saldırılamaz. Çocuğun bu tür müdahale ve saldırılara karşı yasa tarafından korunmaya hakkı vardır.

Madde 23: Taraf Devletler zihinsel ya da bedensel özürlü çocukların saygınlıklarını güvence altına alan, özgüvenlerini geliştiren ve toplumsal yaşama etkin biçimde katılmalarını kolaylaştıran şartlar altında eksiksiz bir yaşama sahip olmalarını kabul ederler.

Madde 24: Taraf Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraf Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler.

2. ÜNİTE GEÇMİŞE YOLCULUK

İNSANLAR YERLER VE ÇEVRELER

Yerleşme: insanların oturduğu, ekonomik faaliyetlerde bulunduğu, yaşadığı, faydalandığı yerdir.

Tarih: Geçmişte yaşamış insan ve insan topluluklarının bütün faaliyetlerini yer ve zaman göstererek, sebep ve sonuç ilişkisi kurarak, belge ve bulgular doğrultusunda inceleyen bilim dalıdır.

Çağ: önemli bir olay ile başlayan, (Dünya tarihini değiştiren bir olay) ve başka bir önemli olay ile biten zaman parçasıdır. Diğer adı ise **devir**dir.

Milad: Hz. İsa peygamberin doğumudur.

Milattan Önce: Hz. İsa'nın doğumundan önceki dönemdir (M.Ö.).

Milattan Sonra: Hz. İsa'nın doğumundan sonraki dönemi ifade eder(M.S.).

Yüzyıl: Yüz yılı (Bir asır) kapsayan sürece verilen addır.

Uyarı: Yazının bulunması dünya tarihini değiştirmiştir. Yazı sayesinde insanlar başlarından geçen olayları gelecek nesillere aktarabilmişlerdir. Bu nedenle Çağ'lar (Devirler) ikiye ayrılmıştır. Yazının icadından önceki dönemlere "**Tarih öncesi devirler**" yazının icadından sonraki devirlere "**Tarih sonrası devirler**" adını vermişlerdir.

ÇAĞLAR (DEVİRLER)

İlk Çağ: Yazının bulunması ile başlar M.S. 375 yılında Kavimler Göçü ile sona erer.

Orta Çağ: Kavimler Göçü ile başlar **1453 İstanbul'un Fethi** ile sona erer.

Yeni Çağ: İstanbul'un fethi ile başlar **1789 Fransız İhtilali** ile sona erer.

Yakın Çağ: Fransız ihtilali ile başlar ve günümüzde devam eder.

Uygarlıkları Öğreniyorum

Ülkemiz dünyada önemli bir noktada yer almaktadır. Verimli topraklara sahiptir, iklim açısından son derece elverişlidir. Bu nedenle tarih öncesi çağlarda insanlar tarafından yerleşme yeri olarak tercih edilmiştir. Hitit, Urartu, Frig, İyon ve Lidya gibi uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Bundan dolayı Anadolu "Uygarlıkların beşiği" diye anılır.

İlk Uygarlıkların Kurulduğu Yerlerin Ortak Özellikleri

- ✓ Uygun iklim özellikleri
- ✓ Verimli topraklar
- ✓ Su yakınlarına yakın olma
- Özellikle Fırat, Dicle, Nil, İndus, Ganj nehirleri gibi yerlerde önemli uygarlıklar kurulmuştur. Her uygarlığın tarihe katkısı farklıdır.
-

ANADOLU UYGARLIKLARI

Hititler

- Başkentleri Hattuşaş'tır (Çorum).
 - Devletin bilinen ilk kralı I. Hattuşil'dir (Labarna)
 - Ülke kral tarafından yönetilirdi. "Pankuş" adı verilen meclisleri vardır. Bu meclis ülke yönetiminde krala yardımcı olurdu.
 - Kraliçe kraldan sonra gelen en yetkili kişiydi ve "Tavananna" adı verilirdi.
 - Çok tanrılı inanışları olduğu için "Bin tanrılı il" diye anılır. Diğer uygarlıkların tanrılarına da inanırlardı.
 - Halk, köylüler, sanatçılar, tüccarlar ve köleler olarak farklı gruplara ayrılmıştır.
- Tarım, hayvancılık, ticaret ve madencilik geçim kaynaklarıdır. Bahar Bayramı ve Antahşum (Çiğdem çiçeği) Bayramları vardır.
 - **Anal** adını verdikleri yıllıklarına (Tablet) bir yıl boyunca yaptıklarını yazarlardı. Bu yıllıklarda olumlu ve olumsuz olayları yazarlardı, **objektif tarih yazıcılığı**nın başlangıcı olarak kabul edilir.

Hitit uygarlığına ait Güneş Kursu

- Su ihtiyacını karşılamak için taştan baraj yapmışlar.
- Hititler ile Mısırlılar arasında yıllarca süren savaş sonunda tarihte bilinen ilk yazılı antlaşması olan **Kadeş Antlaşması** imzalanmıştır.
- Tarihin ilk medeni kanunu yapmışlar
- Güneş kursları, Yazılıkaya ve İvriz Kabartmaları önemli eserlerindendir.
- Atlı savaş arabalarını ilk kez kullanmışlar.
- Hititler altın bakır, gümüş ve demir madenlerini işleyerek yaşamlarını kolaylaştıran araç gereçler yapmışlardır.

Frigler

Frigler döneminde kalma bir fibula (Çengelli iğne)

- Frigler, Sakarya Irmağı'nın çevresinde kurulmuştur.
 - Başkentleri Gordion'dur. (Ankara)
 - Krallarına Midas adı verilirdi.
 - Devletin ilk kralı Gordios'tur.
 - Temel geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır Çok tanrılı inanca sahiptirler. En önemli tanrıları bereket tanrıçası "Kibele"dir.
 - Dokumacılık ve ahşap işçiliğinde çok gelişmişlerdir.
 - Çivi kullanmadan yaptıkları ahşap masaları vardır.
 - Krallarını "Tümülüs" adını verdikleri tepelerin içine oda şeklindeki mezarlara gömerlerdi.
 - Fibula denilen çengelli iğneleri kullanmışlar.
 - Tarım alanında uyguladıkları ağır cezalar ile tanınırlar. Öküz öldürene, saban kırana idam cezası uygularlardı.
- Tapates denilen halı ve kilimleri dokumuşlardır.
 - Mozaïği mimaride ilk kez kullandılar.
 - Kendilerine ait alfabeleri vardır.
 - Kuyumculuk ve kaya oymacılığında gelişmişler.
 - Megaron tipi ev mimarisi yaygındır.

Lidyalılar

- Batı Anadolu’da Gediz ve Menderes Vadileri arasında kalan bölgede kurulmuştur.
- Başkentleri **Sardes**’tir.
- Tarihte ilk defa” **Parayı**” kullanan uygarlıktır. Parayı icat etmeleri ile birlikte takas usulü sona ermiştir.
- Lidyalıların parayı kullanmaları madencilik ile uğraştıklarının göstergesidir.

Lidya parası

- Çoktanrılı inanca sahiptirler.
- Dünyanın bilinen ilk “**Serbest pazarı**” Sard şehridir.
- Fenike alfabesini kullanmışlar.
- Altın işlemeciliği gelişmiştir.
- Orduda paralı asker kullanmışlar bu da yıkılmalarına zemin hazırlamıştır.
- Anadolu’dan Mezopotamya’ya kadar uzanan Kral Yolu’nu yaptılar. Yaptıkları bu yol sayesinde zenginleştiler. Lidyalılar aynı zamanda Mezopotamya ile kültürel etkileşime girmişler.

Lidyalıların Başkenti Sardes

- En çok bilinen kralları **Karun**’dur.
- Karun ticaret sayesinde çok zenginleşmiş ve hazinesinin büyüklüğü ile bilinir. “**Karun kadar zengin**” sözünün ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Urartular

Urartulardan kalma Van Kale

Hurriiler tarafından kurulan uygarlığın kurucusu I. Sardur’dur.

- Doğu Anadolu Bölgesi’nde Van Gölü çevresinde kurulmuşlardır.
- Başkentleri Tuşpa’dır.
- Yaşadıkları bölge dağlık olduğu için taş işçiliğinde dönemlerine göre oldukça ileri gitmişler. Van Kalesi. Madencilik konusunda da gelişmişler.
- Tarımda sulama ihtiyacını karşılamak için sulama kanalı ve barajlar inşa etmişler. (Şamran sulama kanalı)
- Kralları için oda şeklinde yaptıkları kaya mezarlarına ahiret inancı gereği değerli eşyalarını da koymuşlar.
- Çok tanrılı inanca sahiptirler. “Tanrı Haldi, Teişaba, Şivini” önemli tanrılarıdır.
- Urartular, eyaletlere ayrılarak yönetilirdi. Eyaletleri En-nam denilen valiler yönetirdi.
- Yazı olarak çivi yazısını ve az da olsa resim yazısını kullanmışlar.
- İlk defa şehirlerin etrafını duvar ile çevirmişlerdir.

Kaya Mezarları

Şamran su kanalı

İyonlar

- Akadlar tarafından Milet, Efes, Bergama, Foça ve İzmir çevresinde kurulmuştur.
- Akdeniz ve Karadeniz’de ticaret kolonileri kurmuşlar.
- Anadolu’daki diğer uygarlıklardan farklı olarak başkentleri yoktur, şehir devletleri şeklinde yaşamışlar. Şehir devletlerine **polis** adı verilirdi.

Celsus Kütüphanesi

- Ege Denizi kıyısında kurulduğu için deniz ticareti ile uğraşmışlar. Bu sayede çok zengin olmuşlar.
- Özgür düşünce ortamı İyonların bilim, astronomi, sanat, tıp ve felsefe alanında ilerlemelerine zemin hazırlamıştır.
- Büyük tiyatrolar inşa etmişler.
- Fenike alfabesini geliştirerek günümüzde kullandığımız Latin alfabesinin oluşumuna katkı sağlamışlar.
- Efes’te zamanında 14.000 kitaplık **Celsus Kütüphanesi**’ni kurmuşlar.
- Mimaride **İyon Nizamı** denilen yapı tarzını oluşturmuşlar.

Efes Antik Tiyatrosu

- **Artemis tapınağı, Celsus Kütüphanesi ve Efes Antik Tiyatrosu** İyonlardan günümüze kalan önemli eserlerdir.
- Çok tanrılı bir din anlayışı hâkimdir.
- Tales ve Pisagor = Matematik- astronomi
- Hipokrat = Tıp
- Homeros = Edebiyat
- Heredot = Tarih
- Diyojen = Felsefe
- Anaksimenes = Doğa bilimi

- Hippodamos = Mimarlık alanında önemli çalışmalar yapmışlar.

Mezopotamya

Fırat ve Dicle ırmaklarının Basra Körfezi'ne döküldüğü yerin arasında kalan bölgeye verilen addır. Antik Yunanca'da "İki nehir arasındaki bölge demektir."

Bu bölge iklim ve toprak bakımından çok elverişlidir. Bu nedenle burada birçok uygarlık kurulmuştur. Bunlar Sümerler, Asurlar, Akadlar, Elamlar ve Babiller'dir.

Görüldüğü gibi insanlar ilk yerleşim yeri olarak daha çok tarıma elverişli ovaları ve akarsu kenarlarını tercih etmişlerdir.

MEZOPOTAMYA UYGARLIKLARI

Sümerler

- Site adı verilen şehir devletlerinde yaşamışlar. Önemli şehirleri Ur, Uruk, Kiş ve Lagaş'tır.
- Ülkeyi Patesi (Ensi) adı verilen rahip krallar yönetirdi.
- Halk hürler ve köleler olarak ikiye ayrılmıştır.
- Sümerler M.Ö 3200'de çivi yazısını icat ederek insanlık tarihine önemli bir katkı sağladılar. Yazının icadı tarihin başlangıcı olarak kabul edilir.

Sümer çiviyazısının bulunduğu bir tablet

- İnsanlığa kazandırdıkları en önemli buluşlardan biri de tekerlektir.
- Tarım ve hayvancılık temel geçim kaynaklarıdır.
- Anadolu uygarlıklarında olduğu gibi çok tanrılı din anlayışı vardır.
- Sümerler, ziggurat denen tapınaklar inşa etmişler. Bu tapınakları ibadet dışında; depo, okul ve rasathane olarak da kullandılar.
- Astronomi ve geometri alanında çalışmalar yapmışlar. Bir üçgenin iç açılarının toplamının 180 derece olduğunu hesapladılar.

- Ay yılı esasına dayanarak takvimi hazırlamışlar. Bir yıl 360 gün olarak hesaplamışlar. Güneş saatini bulmuşlar.
- Dünyada bilinen ilk yazılı kanunları Lagaş kralı Urganika yapmıştır.
- Sulama sistemleri yapmışlardır.
- Savaş arabalarını ilk kez Sümerler kullanmışlar.

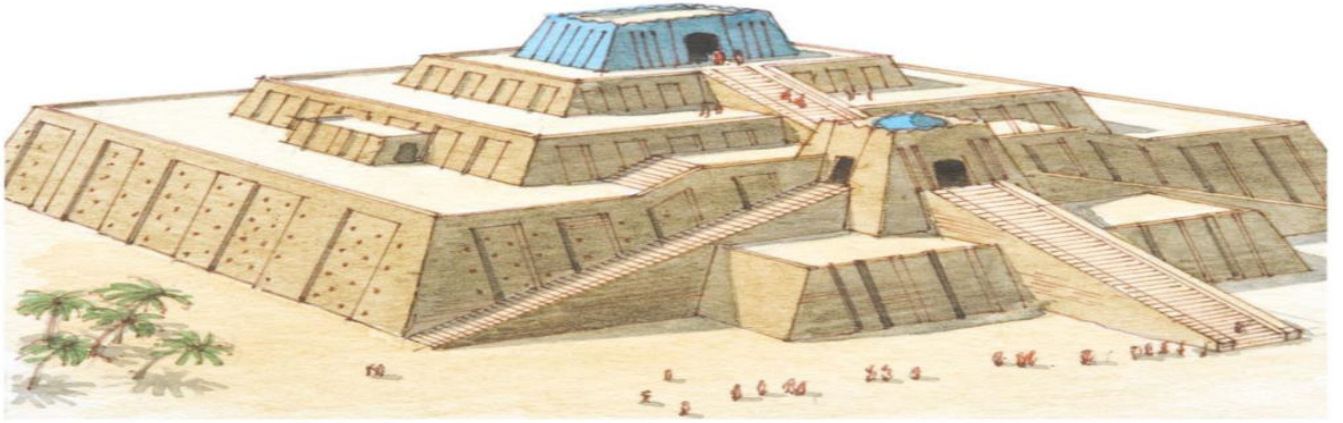
Not: Sümerlerin gözlemevi (rasathane) kurmaları gökyüzünü incelemeleri Ay takvimini yapmaları **Astronomi** ile uğraştıklarının kanıtıdır.

Yazının Kullanılmasıyla;

- Tarih ve tarih çağları başlamıştır.
- Bilgi birikimi ve aktarımı kolaylaşmıştır.
- Eğitim- öğretim faaliyetleri hızlanmıştır.

Tekerleğin Bulunmasıyla;

- Ulaşım ve yük taşımacılığı kolaylaştı.
- Şehirler ve ülkeler arası yolculuk kolaylaştı.
- Şehirler ve ülkeler arası ticaret kolaylaştı.

Ziggurat

Asurlar

Asurlulardan kalma ticari tablet

- Başkentleri Ninova'dır.
- Mezopotamya'nın kuzeyinde kurulmuş bir uygarlıktır.
- En önemli hükümdarları Asurbanipal'dır.
- Sümerlerden öğrendikleri çivi yazısını Anadolu'ya getirerek Anadolu uygarlıklarının yazı ile tanışmalarını sağladılar.
- Mezopotamya ile Anadolu arasında ticaret yapmak amacıyla Karum adı verilen ticaret merkezleri kurdular. Bunların en önemlisi günümüzde Kayseri'de bulunan Kültepe'dir.
- Su ihtiyacını karşılamak için sulama kanalları inşa etmiş ve kanalların önüne küçük barajlar yaptılar.
- Tarihte ilk kütüphaneyi yapan uygarlıktır.
- Anadolu ile yapılan ticarete daha çok süs eşyaları satmışlardır.

Zarflı Tablet

Seramik Toprak Kap

Silindir Mühür

Asurlu tüccarların Anadolu'daki ticaret yolu

Babiller

Babil Asma Bahçeleri

- Başkentleri Babil şehridir. Bugünkü Irak'ta yer alır.
- Verimli topraklara sahiptirler. Bu nedenle tarım alanında gelişmişlerdir.
- Halk hür ve köleler olarak ikiye ayrılırdı.
- Bilinen en önemli hükümdarları Hammurabi'dir.
- Hammurabi tarihte bilinen ilk anayasayı yaptığı kabul edilir.
- Sümerlerin kullandığı çivi yazısını kullanmışlardır.
- Hammurabi anayasası çok katı kurallar içermektedir. Kısasa kısas adı verilen kriterler uygulanırdı. Suç işleyene aynı ceza verilirdi.
- Hukuk devleti anlayışının ilk defa Babiller döneminde ortaya çıktığı söylenebilir.
- Babil Kulesi ve Babil'in Asma Bahçeleri en önemli eserleridir. Bu eserlerin günümüzde ancak kalıntıları vardır.

Babil Kulesi

Babil Kulesi

Güneş, Ay ve yıldızları incelemek amacı ile inşa edilmiştir.

Babil'in Asma Bahçeleri

Bilinen en önemli eserlerinden biridir. Babil kralı Nebuchadnezzar yeşilliklerle kaplı bir ülkeden gelen eşi Semiramis'in memleket özlemine gidermek için yaptırmıştır.

Akadlar

- Arabistan'dan gelen Sami kökenli kavimler tarafından Orta Mezopotamya'da kurulmuştur.
- Kral Sargon döneminde güçlü bir devlet olarak ortaya çıktı.
- Tarihte bilinen ilk imparatorluğu kurdular.
- Sümerlerin oluşturduğu kültürü ön Asya'ya taşıdılar. Sümerlere son verdiler.
- Tarihte bilinen ilk düzenli orduyu kurdular. Düzenli orduları sayesinde kısa zamanda Mezopotamya'ya hâkim oldular.

Elamlar

- Güneydoğu Mezopotamya'da M.Ö 3000'de kuruldu.
- Güzel sanatlar, süsleme ve tarım sahasında ilerleme kaydetmişlerdir.
- Başkenti Sus şehridir.
- M.Ö. 7. Yüzyılda Asurlular tarafından ortadan kaldırıldılar.
-

ÇEVREMİZDEKİ GÜZELLİKLER

Doğal Varlık: Doğada insan eli değmeden oluşan, gezilip görülebilecek eşsiz güzellikteki yerler ve unsurlar doğal varlık olarak nitelendirilir.

Örnek:

Peri Bacaları- Nevşehir
Hasan Dağı- Aksaray
Abant Gölü- Bolu
Uludağ- Bursa
Ayder Yaylası- Rize
İhlara Vadisi- Aksaray
Damlataş Mağarası- Antalya
Manyas Kuş Cenneti- Balıkesir
Manavgat Şelalesi- Antalya
Çanakkale Boğazı- Çanakkale
Uzun Göl- Trabzon
Ölüdeniz- Muğla Fethiye
İstanbul Boğazı- İstanbul
Pamukkale Travertenleri- Denizli
Ağrı Dağı- Ağrı
Balıklı Göl- Şanlıurfa
Erciyes Dağı- Kayseri

Manyas Kuş Cenneti- Balıkesir

Hasan Dağı- Aksaray

Ayder Yaylası- Rize

Uzungöl- Trabzon

Tarihi Eser: Geçmiş uygarlıklardan kalan kalıntı ve eserlere tarihi eser denir. Bizlere miras kalan tarihi eserler geçmişe ışık tutar.

Örnek:

Malabadi Köprüsü- Diyarbakır
Galata Kulesi- İstanbul
Kız Kulesi- İstanbul
Gök Medrese- Sivas

Rumeli- Anadolu Hisarı- İstanbul
Sultan Ahmet Çeşmesi- İstanbul
Mevlana Türbesi- Konya
Selimiye Cami- Edirne
Topkapı Sarayı- İstanbul
Nemrut Dağı (Milli Park)- Adıyaman
Harran Evleri- Şanlıurfa
Ulu Cami- Diyarbakır
İshak Paşa Sarayı- Ağrı
Sümela Manastırı- Trabzon
Truva Antik kenti- Çanakkale
Bergama Antik Kenti- İzmir

Safranbolu- Karabük

Malabadi Köprüsü- Diyarbakır

Ayasofya Cami- İstanbul

Ulu Cami- Diyarbakır

- Ülkemizdeki tarihi eserler bunlarla sınırlı değildir. Ülkemiz tarihi eserlerin korunmasında ve tanıtılmasında en yetkili birim **Kültür ve Turizm Bakanlığı**'dır.
- Ülkemiz gerek ulusal gerekse uluslar arası kurum ve kuruluşlar aracılığıyla tarihi eserlere sahip çıkmaktadır.
- Ülkemizde UNESCO tarafından koruma altına alınan birçok tarihi eser bulunmaktadır.

Dünya Ortak Mirası Listesinde Yer Alan Eserlerimiz

- İstanbul Tarihi Alanlar- İstanbul
- Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası- Sivas
- Safranbolu Evleri- Karabük
- Nemrut Dağı- Adıyaman
- Truva Antik Kenti- Çanakkale
- Hattuşaş (Boğazköy)- Çorum
- Çatalhöyük- Konya
- Ksanthos Letoon- Antalya- Muğla
- Göreme Milli Parkı- Nevşehir
- Selimiye Camii ve Külliyesi- Edirne
- Bergama'nın Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı
- Bursa ve Cumalıkızık- Bursa
- Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri- Diyarbakır
- Efes- İzmir
- Ani Ören Yeri- Kars Afrodisyas- Aydın
- Göbeklitepe- Şanlıurfa

- Tarihi eserler ülkemizin kültür hazineleridir. Bu hazinelere zarar verenleri uyarmalı, tarihi mirasımıza sahip çıkmalıyız.

Tarihi Mekân: Geçmişte yaşamış insan topluluklarına ait kalıntıların bulunduğu yapı alanlara tarihi mekân adı verilir.

Örnek:

Safranbolu Evleri- Karabük

Çatalhöyük Antik Kenti- Konya

Tarihi Nesne: Geçmişten kalan ve tarihi değeri taşıyan eşyalar tarihi nesne olarak adlandırılır.

Örnek:

Fatih Sultan Mehmet'in tuğrası.

Hiz. Muhammed'in (s.a.v.) savaşlar sırasında kullandığı kılıcı.

Anadolu binlerce yıl önce insanların yerleşip yaşadığı bir coğrafyadır. Burada kurulan devletler dünya medeniyetine birçok açıdan katkıda bulunmuşlardır. Medeniyetlerin beşiği olan Anadolu'nun her yanı geçmişten kalan tarihi eserlerle doludur.

Anadolu'da birçok medeniyetin kurulmasında;

- Toprakların verimli olması.
- Su kaynaklarının bol olması.
- İklimin elverişli olması.
- Üç tarafının denizlerle çevrili olması.
- Üç kıtanın (Asya, Avrupa, Afrika) birleştiği noktada olması gibi durumlar etkili olmuştur.

Kültürel Zenginliğimiz

Kültür

Bir toplumun yaşayış tarzı, yaşayış biçimidir. Toplumun kendini çeşitli yollarla kendini ifade etmesidir.

Yemekler, halk oyunları, mimari yapılar, geleneksel el sanatları, kıyafetler, halk ozanları ve türküler ülkemizin kültürel özelliklerini oluşturan unsurlara birer örnektir.

➤ Kültürü Oluşturan Unsurlar

- Yemekler
- Halk oyunları
- El sanatları
- Bayramlar
- Törenler
- Giyim tarzı
- Dil
- Düğünler
- Türküler

Yemeklerimiz

- Türk mutfak, yemek çeşitliliği bakımından dünyanın en zengin mutfaklarından biri olarak kabul edilir.
- Ülkemizde zeytin Ege ve Akdeniz kıyılarında bolca yetiştirilir. Bu yerlerde sebze yemekleri genellikle zeytinyağı kullanılarak yapılır. Zeytinyağlı börülce, zeytinyağlı enginar, zeytinyağlı biber dolması, kabak çiçeği dolması, deniz börülcesi bu yörelerde sıkça yapılan yemeklere örnektir.
- Ülkemizde balıkçılık denilince Karadeniz'in kıyı kesimleri aklı gelir. Karadeniz'de en çok avlanan balık türlerinden biri hamsidir. Hamsili pilav, hamsi buğulama, hamsi tava bu yemeklerden bazılarıdır.
- Dağlık araziye sahip olması ve iklim koşullarının uygun olmaması nedeniyle Erzurum ve Kars çevresinde tarım fazla gelişmemiştir. Bu yerlerde hayvancılık temel geçim kaynağıdır. Yemeklerde et önemli yer tutar. Erzurum'a özgü olan çağ kebabı oldukça meşhurdur.
- Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep et yemekleri ile ünlüdür. Lahmacun Şanlıurfa'dan, tepsi kebabı Hatay'dan, Ali Nazik kebabı ve yuvalama çorbası Gaziantep'ten ülkemize yayılan meşhur lezzetlerdir. Ayrıca baklava da Gaziantep'in ünlü tatlısıdır.

Dıyrbakır Ciğeri

Erzurum Çağ Kebabı

Gaziantep Baklavası

Zeytinyağlı Enginar

Halk Oyunlarımız

Kendine özgü hareketleri olan ve genellikle müzik eşliğinde oynanan oyunlara **halk oyunu** denir.

- **Horon:** Karadeniz yöresine ait olan ve genellikle kemençe müziği eşliğinde oynanan bir halk oyunudur.
- **Halay:** Ülkemizin birçok yöresinde oynanan bir halk oyunu olmasına rağmen daha çok Sivas, Malatya, Erzurum (Erzurum'da halaya "Bar" denilir.), Diyarbakır ve Mardin'de yörelerinde davul ve zurna eşliğinde oynanır. Düğün, kına gecesi, asker uğurlama töreni gibi etkinliklerde oynanır.
- **Zeybek:** Ege yöresine ait olan bir halk oyunudur. Yiğitliği, mertliği ve cesareti simgeler. Tek kişi tarafından oynandığı gibi birkaç kişinin bir araya gelmesiyle toplu olarak da oynanabilir.
- **Karşılama:** Kadın ve erkeklerin çiftler oluşturarak oynadıkları Trakya yöresine ait bir halk oyunudur.
- **Çayda Çıra:** Elazığ yöresinde.
- **Kafkas Oyunu:** Kuzeydoğu Anadolu'da.
- **Kaşık Oyunu:** İç Anadolu ve Akdeniz'de.
- **Hora:** Marmara Bölgesi'nde.

Halay

Horon

Gelenek ve Göreneklerimiz

Toplumlari bir arada tutan milli ve manevi değerleri bulunmaktadır. Bir toplumun nesilden nesile aktarılan alışkanlıklarına, davranışlarına ve yaşam tarzlarına **gelenek ve görenek** denir.

Yeni doğan bebeği görmeye gitme, asker uğurlama, kız isteme, hasta ziyaret etme, büyüklerin elini öpme, nişan ve düğün merasimleri yapma gelenek ve göreneklerimiz arasında sayılabilir.

Geleneksel El Sanatlarımız

Ülkemiz el sanatları bakımından oldukça zengin bir kültürel birikime sahiptir. El sanatları insanlarımızın duygularını yansıttığı, kendi ihtiyaçlarını karşılamak için uğraştığı ve becerilerini sergilediği kültürel özelliğimizdir.

Halıcılık

Halıcılık el sanatlarımız içinde en önemli yere sahiptir. Orta Asya Türklerinden beri Türkler halıcılık ile ilgilenmişler. Türk halılarında genellikle geometrik motifler, doğa tasvirleri, çiçek motifleri işlenir. Tarihte bilinen ilk Türk halısı M.Ö. 3. yy'dan kaldığı tahmin edilen Pazırık halısıdır. Günümüzde Lâdik, Gördes, Hereke, Bünyan ve Isparta; halılarıyla ünlü yörelerimizdir.

Halı Dokumacılığı

Bakırcılık

Tel ve levha haline getirilebilen bir madendir. Bakırcılık özellikle Gaziantep, Mardin ve Diyarbakır'da yaygın olarak yapılır.

Ebru Sanatı

Özel olarak hazırlanmış suyun üzerine fırça ve çeşitli aletler yardımıyla istenilen desenlerin yapılması ve bunların kâğıt üzerine aktarılmasıyla yapılır.

Osmanlı Devleti döneminde önemli bir iş kolu olan bu el sanatı günümüzde eski önemini yitirmiştir. Günümüzde insanlar bu sanatla hobi amaçlı uğraşmaktadır.

Çinicilik

Tarihi cami ve türbelerin duvarlarında ve sarayların iç ve dış cephelerinde çinicilik sanatının inceliklerini görebiliriz.

Çinicilik günümüzde önemini korumaya çalışmıştır. Çinicilik denilince aklımıza ilk gelen şehrimiz Kütahya'dır.

Mimari

Safranbolu evleri, Mardin taş evleri geleneksel mimarinin yaşayan örnekleridir.

Diğer el sanatlarımız ise; yemenicilik, çarıkçılık, bastonculuk, semercilik, kaşıkcılık, mermercilik, taş işçiliği, çömlekçilik, demircilik, kuyumculuk, bıçakçılık gibi.

Kültürümüzü Tanıyalım

Toplum, insanların bir araya gelmesiyle oluşan bir bütündür. Bu bütünlüğü sağlayan temel etkenlerden bir de kültürdür. Kültürü oluşturan unsurlar bizlerin bir arada yaşamasını sağlamaktadır. İnançlarımız, ortak değerlerimiz, bayrak ve vatan sevgimiz, bayramlarımız; kültürümüzü zenginleştirmekte ve milli birliğimizi güçlendirmektedir.

Bayramlarımız

Ülkemizde bayramlar üç gruba ayrılır.

- ***Milli Bayramalar***
- ***Dini Bayramlar***
- ***Mevsimlik Bayramlar***

Milli Bayramalar

Milli Mücadele yıllarında ülkemizi işgal eden düşmanlara karşı destan yazan milletimizin ulaştığı önemli günlerdir. Bu bayramlar tüm yurttaki büyük bir coşkuyla kutlanır.

Milli duygular doruğa çıkar. Bu bayramlar şunlardır:

- 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı
- 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramı
- 15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü
- 30 Ağustos Zafer Bayramı
- 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı

Dini Bayramlar

Dost ve akrabaların bir araya geldiği, komşuların ziyaret edildiği, yaşlıların, kimsesizlerin gözetildiği dargınların barıştığı, dostlukların pekiştiği, dayanışmanın arttığı özel günlerdir. Bunlar;

- Ramazan Bayramı
- Kurban Bayramı

Mevsimlik Bayramlar

Nevruz: Her yıl 21 Mart tarihinde mevsimlik kutlanan bir bayramımızdır. Nevruz Bayramı “baharın müjdecisi” olarak bilinir. Nevruz “yeni gün” anlamına gelir.

Hıdırellez: Her yıl 6 Mayıs tarihinde kutlanan mevsimlik bayramımızdır. İnsanlar bu bayramı kutlamak için bir araya gelir, oyunlar oynar, yemekler yer ve sohbet eder.

Ayrıca; kız isteme, nişan ve düğün törenleri bizleri bir araya getiren unsurlardır. Ülkemizin çeşitli yerlerinde bu törenlerde farklı uygulamalar görülsede tüm törenler ortak bir duygu ile gerçekleşir.

Kına gecesi

Askerlik: Ülkemizde, yirmi yaşına giren erkek Türk vatandaşları askere gitmekle yükümlüdür. Askerlik kutsal bir görev olarak kabul edilir. Bu yüzden askere gidecek gençlere, asker uğurlama törenleri yapılır.

Mesir Macunu Şenlikleri: Yaklaşık 400 yıldır süren bir gelenektir. Halkın geniş katılımıyla yapılır, bu sayede birlik ve beraberlik duyguları pekişmektedir.

Mehter

- Dünyanın en eski alaturka askeri bandosudur.
- Temeli Hunlara dayandığı bilinen bu askeri bandonun amacı çok uzaktan duyulan ve gittikçe yakınlaşan gür sesli müziğiyle düşmanın moralini bozup Türk askerine moral verme amacı taşır.

Türküler ve Fıkralar

- Geçmişten günümüze gelen değerlerimizden biri de türkülerimizdir. Türküler bir olay, bir arzu, bir heyecanla ortaya çıkmıştır. Tüm halka mal olmuş sözlerinin kimin yazdığı belli olmayan türküler anonimdir. Türkülerin ana konuları; aşk, sevgi, kıskançlık, hastalık, kahramanlık vb.
- Mizah sanatının en önemli unsurlarından biri fıkralardır. Şahsa topluluğa ve bölgeye özgü fıkralar vardır. Güldüren, güldürürken düşündüren fıkralarımızın başında; Nasreddin Hoca Fıkraları, Karadeniz fıkraları gibi.

Halk ozanı Neşet Ertaş

Geleneksel Sporlarımız

- Atlı Cirit
- Kırkpınar Güreşleri
- Kızaklı- Atlı Kızak

Geleneksel Kırkpınar Güreşleri- Edirne

Misafirperverlik

- Türk milletinin dünya milletlerinin çoğunda yaygın olmayan bir özelliğidir.
- Misafir on kısımetle gelir, birini yer dokuzunu bırakır.
- Misafir için evlerde her daim misafir odası hazır olarak durur.
- Misafir gelecekmış gibi evini, ölüm gelecekmış gibi kalbini temiz tut.

Şehirlerimize Göre Bazı Geleneksel Türk Yiyecekleri

Adana	Kebap
Diyarbakır	Burma Kadayıf
Balıkesir	Höşmerim Tatlısı
Çorum	Leblebi
Erzurum	Kadayıf Tatlısı (Dolma)
Erzurum	Çağ Kebabı
Kayseri	Mantı
Manisa	Mesir Macunu
Rize	Anzer Balı
Adıyaman	Çiğköfte
Bursa	İnegöl Köfte- İskender
Edirne	Ciğer
Kahramanmaraş	Dondurma
Konya	Etli Ekmek
Mersin	Tantuni
Trabzon	Akçaabat Köftesi
Gaziantep	Baklava

Geçmişten Günümüze Kültürümüz

İnsanları, yaşadıkları toplumun kültürel unsurlarını zaman içinde öğrenirler. Öğrenilen değerler gelecek nesillere aktararak korunmaya ve sürdürülmeye çalışılır.

Örneğin; bayramlarda aile büyüklerinin elini öpme geleneği geçmiş dönemlerden bize aktarılan kültürel bir değerdir.

Kültürün nesilden nesile aktarılması, toplumu oluşturan her yaştan bireyi birbirine yakınlaştırır.

Kültürel unsurlar zaman içinde yerini yepyeni değerlere bırakmaya başlamıştır.

Eski bir sofraya sunumu

Kültürel Değişim

Kültürel unsurların zamanla değişime uğramasıdır.

Daha önce at üstünde damat evine giden gelinler günümüzde ise araba ile gitmektedir.

Lokum ve Türk Kahvesi

Kültürel Süreklilik

Kültürel unsurların zaman içinde değişime uğramadan önemini korumasıdır.

Bayramlarda büyüklerimizin elini öpmemiz.

Kültürel Etkileşim

Farklı milletlerin kültürel olarak birbirinden etkilenmesidir.

Yabancı ülkeler ayran ve yoğurdu Türklerden öğrenmiştir. Pizza ve Hamburgerin ülkemizde tüketilmeye başlanması.

<i>Eski</i>	<i>Yeni</i>
Türk kahvesi	Nescafe
Lokum	Çikolata
Desenli, işlemeli kumaş mendil	Selpak Mendil
Şıra, limonata ve şerbet	Gazlı içecekler

3. ÜNİTE İNSAN VE ÇEVRE

YERYÜZÜ ŞEKİLLERİ

Yüzey şekilleri:

Yeryüzünde oluşan engebe ve çukurların tümüne yüzey şekilleri denir.

Harita:

Yeryüzünün tamamının ya da bir bölümünün kuş bakışı görünüşünün belli bir ölçek dâhilinde küçültülerek bir düzlem üzerine aktarılmasına harita denir.

- **Kuşbakışı görünüşe göre çizilmesi:** Haritası çizilecek yerin tam tepeden görünüşü dikkate alınmalıdır.
- **Bir düzlem üzerine aktarılması:** Yapılan çizimler düz bir alana (kâğıt, duvar, tahta vb.) aktarılmalıdır.
- **Belli bir ölçek dâhilinde küçültülmüş olması:** Yeryüzü şekilleri düz alan üzerine belli bir oranda küçültülerek aktarılmalıdır.

Ölçek:

Haritadaki küçültme oranına ölçek denir. Harita çizilirken yeryüzü şekillerinin gerçek ölçüleri istenilen oranda küçültülür ve yeryüzü şekilleri çizim yapılacak alana sığdırılır. Haritaların genellikle alt kısmında bulunur.

Bir haritadaki 1 cm'lik yerin gerçekte ne kadar olduğunu bulmada bizlere yardımcı olur.

Örnek: 1/200.000 ölçekli haritada 1 cm'lik bir yer, yeryüzündeki 200.000 cm'lik yani 2 km'lik uzaklığa karşılık gelir.

Haritalar kullanıldıkları alanlara göre isimlendirilir

Fiziki Harita: Yükselti basamaklarına göre yeryüzü şekillerinin dağılımını gösteren (Dağ, ova, deniz, ırmak vb) haritalara fiziki harita denir.

Bunun yanında;

- Turizm Haritası
- Tarım Haritası
- İklim Haritası
- Deprem Haritası
- Hayvancılık Haritası

gibi kullanım alanına göre harita çeşitleri vardır.

Not: Haritalarda, harita üzerinde kullanılan işaretlerin gösterildiği harita anahtarı (Lejant) isimli bir bölüm yer alır. Genellikle alt kısımda bulunur.

Fiziki Haritadaki Renkler

Yeşil: Deniz seviyesine yakın alçak düzlükleri; ovaları göstermek için kullanılır.

- **Mavi:** Deniz, göl, akarsu gibi su olan alanları gösterir. Mavi renk koyulaştıkça derinlik artar. Mavi renk açıldıkça derinlik azalır.
- **Sarı:** Deniz seviyesine göre 500-100 metre arasında bulunan yükselteri gösterir.
- **Turuncu:** Deniz seviyesine göre 1000- 1500 metre arasında bulunan yükselteri gösterir.
- **Kahverengi:** Deniz seviyesine göre 1500- 4500 metre arasında bulunan, yükseltisi fazla olan yerleri gösterir.
- **Beyaz:** Kalıcı karı gösterir.

Not: Fiziki haritalarda yeşil renk ormanları göstermez, deniz seviyesine yakın alçak yerleri gösterir. Fiziki haritalarda deniz, akarsu ve göller mavi renkle gösterilir.

Not: Türkiye fiziki haritası incelendiğinde denizlerden iç kesimlere gidildikçe batıdan doğuya doğru gidildikçe yükselti artar. Yükseltisi en fazla olan bölge Doğu Anadolu Bölgesi'dir. Yükseltisi en az olan bölge Marmara Bölgesi'dir.

Fiziki haritalarda bulunan yeryüzü şekillerini tanıyalım

Dağ: Yeryüzünü çevresine göre yüksek olan ve oldukça geniş bir alana yayılan bölümleridir. Hasan Dağı, Erciyes Dağı, Karacadağ ülkemizdeki başlıca dağlardır.

Birbirini takip eden bir sıra halinde uzanan dağlara sıradağlar adı verilir. Toros Dağları sıradağlara örnektir.

Akarsu: Yeryüzünde belirli bir eğim boyunca sürekli veya zaman zaman akan sulardır. Kızılırmak, Sakarya Nehri, Gediz Nehri, Fırat Nehri ve Dicle Nehri ülkemizdeki başlıca akarsulardır.

Ova: Çevresine göre alçakta kalan geniş düzlüklerdir.

Kıyı ve iç ovalar olarak ikiye ayrılır. Genellikle tarım amaçlı kullanılır. Çukurova, Bafra Ovası, Çarşamba Ovası, Menderes Ovası, Bakırçay Ovası ülkemizdeki **kıyı ovalarına** örnektir.

Acıpayam, Konya, Iğdır, Yüksekova, Harran, Muş Ovası ülkemizdeki **iç ovalara** örnektir.

Körfez: Denizin, karanın içine doğru sokulduğu büyük girintilerdir.

İzmit Körfezi, İzmir Körfezi, İskenderun Körfezi, Edremit Körfezi ülkemizdeki başlıca körfezlerdir.

Yarımada: Üç tarafı sularla çevrili bir tarafı karayla bağlantılı yeryüzü şeklidir.

Türkiye bir yarımadadır. Çatalca Yarımadası, Biga Yarımadası, Kapıdağ Yarımadası ülkemizdeki yarımadalara örnektir.

Burun: Kara parçalarının denizin içine doğru uzanmış bölümleridir.

İnceburun, Anamur Burnu ülkemizdeki burunlara örnektir.

Ihlara Vadisi- Aksaray

Vadi: Akarsuların yatağını aşındırarak oluşturduğu yeryüzü şeklidir.

Ihlara Vadisi, Munzur Vadisi ülkemizdeki başlıca vadilerdir.

Ada: Etrafı sularla çevrili kara parçasıdır. Gökçeada, Bozcada, Büyükada, Avşa Adası ülkemizdeki başlıca adalardır.

Göl: Kara üzerinde bulunan çukurların zaman içinde suyla dolması sonucu oluşan yeryüzü şeklidir.

Van Gölü, Tuz Gölü, Beyşehir Gölü ülkemizdeki başlıca göllerdir.

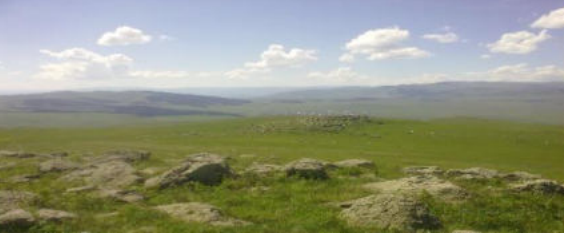

Boğaz: İki denizi birbirine bağlayan dar su geçitleridir. İstanbul ve Çanakkale Boğazları ülkemizdeki başlıca boğazlardır.

Koy: Denizin, karanın içine doğru sokulduğu küçük girintilerdir. Körfezin küçüğüdür.

Bademli Koyu, Kabak Koyu, Kargı Koyu ülkemizdeki başlıca koylara örnektir.

Plato: Çevresine göre yüksekte kalan, akarsular tarafından parçalanmış geniş ve engebeli yüzey şekilleridir.

Ülkemizdeki platolar genellikle tarım ve hayvancılık amacıyla kullanılır. Erzurum- Kars, Cihanbeyli, Obruk, Bozok Platosu ülkemizdeki başlıca platolardır.

İKLİMİN İNSAN FAALİYETLERİNE ETKİSİ

İklim: Geniş bir alanda, uzun yıllar boyunca etkili olan hava koşullarına iklim denir. Bir bölgenin iklimi, o bölgeye ait 40-50 yıllık hava olaylarının ortalamasıdır.

Yeryüzünde görülen iklim tiplerini, iklim özelliklerini ve insan yaşamına etkilerini inceleyen bili dalına **klimatoloji (iklim bilimi)** adı verilir. Bu alanda çalışan uzmanlar ise **klimatolog (iklim bilimci)** olarak adlandırılır.

Hava Durumu: Dar bir alanda, kısa süreli etkili olan değişken hava koşullarına hava durumu denir. Örneğin Yarın ülkemiz genelinde yağmur bekleniyor, Marmara Bölgesi bugün yağışlı, Akdeniz Bölgesi bugün açık ve güneşli olacak.

Not: Ülkemizde hava tahmin raporları **T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı**'na bağlı **Meteoroloji Genel Müdürlüğü** tarafından yayınlanmaktadır.

Hava Durumunun Bilinmesinin Faydaları

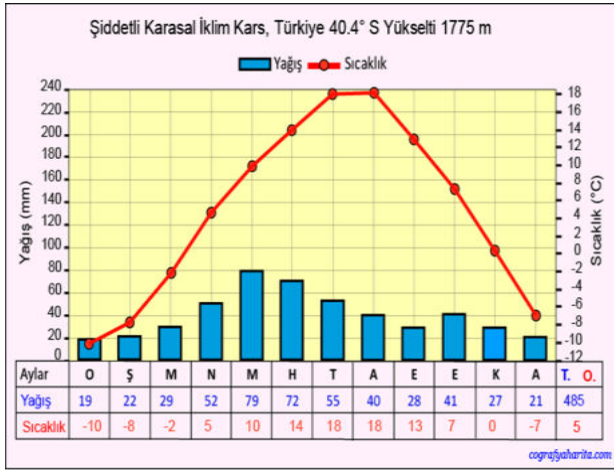
- ✓ Plan yaparken hava durumuna göre yaparız. Örneğin yağış olacaksa pikniğe gitmeyiz.
- ✓ Giysilerimizi ona göre giyeriz.
- ✓ Yağmur yağacaksa şemsiye alırız.
- ✓ Ekonomik faaliyetlerimizi hava durumuna göre planlarız. Örneğin çiftçiler ekim ve hasat işlerini yaparken hava durumunu dikkate alır.
- ✓ Hava durumuna göre şehirler arası yolculuk planlarımızı değiştirebiliriz.
- ✓

ÜLKEMİZDE GÖRÜLEN İKLİMLER

Türkiye'nin iklim haritası

Karasal İklim

Türkiye'de etki alanı en geniş iklimdir.

Denize kıyısı olmayan yerlerde görülür.

İç, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri ile Trakya'nın iç kesimlerinde görülen bir iklimdir.

Ülkemizin doğusunda karasal iklim sertleşir.

Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlı geçer.

Yağış en fazla ilkbahar mevsiminde düşer.

Bitki örtüsü ilkbahar yağışı ile yeşeren, yaz kuraklığı ile sararan kısa bolu otlardan oluşan bozkırdır.

Nem az olduğundan günlük ve yıllık sıcaklık farkları fazladır.

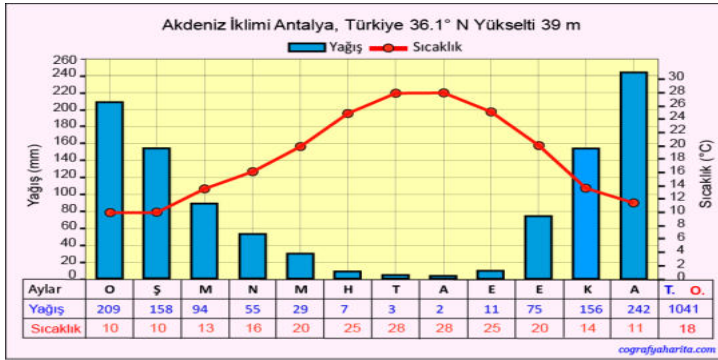
Kerpiç evler yaygındır.

Bu iklimde yaşayan çiftçiler; buğday, arpa, mercimek, şeker pancarı gibi kuraklığa dayanıklı tarım ürünleri yetiştirir.

Karasal iklimde bir yerleşim yeri

Akdeniz İklimi

Akdeniz, Ege ve Marmara Denizi'nin kıyılarında görülür.

Yazlar sıcak ve kurak; kışlar, ılık ve yağışlıdır.

Yağış en fazla kış mevsiminde düşer.

Bitki örtüsü kısa boylu çalılklardan oluşan makilerdir. (Zeytin, mersin, defne, zakkum vb.)

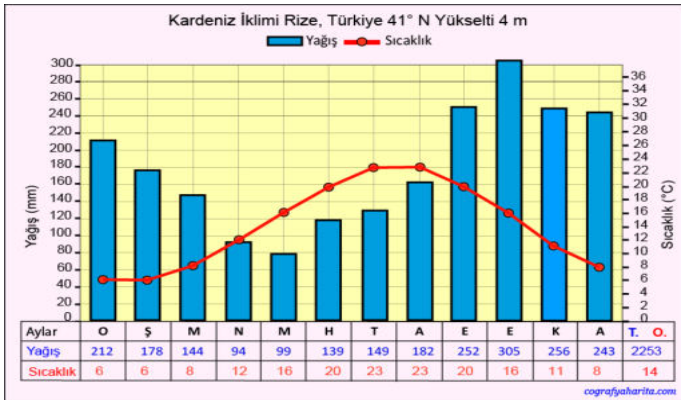
Günlük ve sıcaklık farkları azdır. Güneşli gün sayısı fazladır. Bu sayede yaz turizmi gelişmiştir.

Taş evler yaygındır. Zeytin, turuncgil ve muz yetiştirilir.

Akdeniz bitki örtüsü maki

Karadeniz İklimi

Her mevsim yağışlı ve ılımandır.

Yağışın fazla olması nedeniyle bitki örtüsü ormandır.

Bitki örtüsünün orman olması nedeniyle evler genellikle ahşaptır.

Çay ve fındık en önemli tarım ürünleridir. Çay ve fındık başka bölgelerimizde iklim nedeni ile yetişmez.

Karadeniz ve Marmara Bölgesi'nin Karadeniz kıyılarında görülür.

Ülkemizde yıllık yağış miktarının en fazla olduğu iklimidir.

Yazlar serin, kışlar ise ılık ve yağışlı geçer. En fazla yağış sonbahar mevsiminde düşer.

Karadeniz bitki örtüsü orman

İKLİMİN İNSAN YAŞAMI ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Turizm

Akdeniz kıyılarında (Antalya, Bodrum, Mersin) sıcaklık fazla olduğu için yaz turizmi, Karadeniz kıyılarında yayla turizmi, Karasal iklim bölgelerinde ise kış sıcaklığının düşük olması ve kar yağışının fazla olması sebebiyle kış turizmi gelişmiştir. (Palandöken, Erciyes, Uludağ)

Tarım:

Portakal, muz, zeytin gibi kış ılıklığı isteyen ürünler Akdeniz’de; çay, fındık, mısır gibi bol yağış isteyen ürünler Karadeniz’de; yaz kuraklığı isteyen şeker pancarı, buğday, arpa gibi ürünler karasal iklim bölgelerinde yetişir.

Ulaşım:

İklim şartlarının sert olduğu yerlerde ulaşımında aksamlar olur, özellikle kar yağışının ve engebenin fazla olduğu yerlerde çıkış yolları kapanır.

Kıyafet Seçimi:

Yağışın fazla olduğu Karadeniz’de şemsiye, yağmurluk gibi araç ve giysiler; yazları sıcak geçen güney ve batı bölgelerinde açık renkli, ince kıyafetler; kışları soğuk geçen doğuda ise pamuklu kalın kıyafetler tercih edilir.

Beslenme:

İç Anadolu’da tahıl ürünleri, Karadeniz’de balık, lahana yemekleri; Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da ise etli acılı yemekler, Kars kaşar peyniri; Ege’de ise zeytinyağlı sebze yemekleri daha çok yaygındır.

Konut Tipi:

Karasal İklimde toprak ve kerpiç evler, Akdeniz ikliminde taş evler, Karadeniz ikliminde ahşap evler yaygındır.

Hayvancılık:

Yaz aylarının serin ve yağışlı geçtiği bölgelerde uzun boylu gür otlara (Çayır) bağlı olarak büyükbaş hayvancılık; ilkbaharda yeşeren yazın kuruyan bozkırların bulunduğu kurak bölgelerde ise küçükbaş hayvancılık yaygındır.

Bitki Örtüsü:

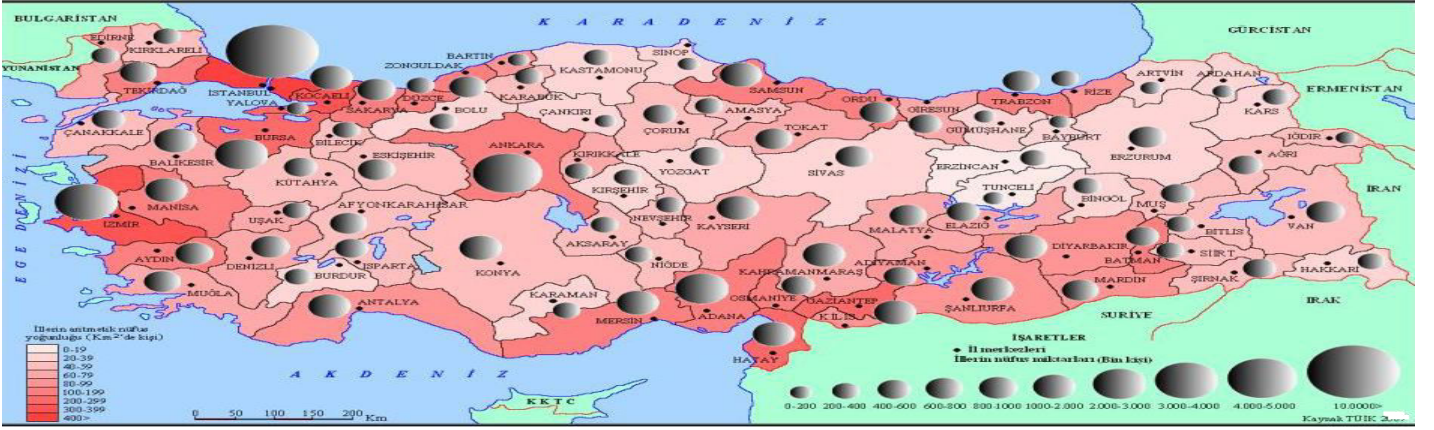
Akdeniz ikliminde maki, Karadeniz ikliminde orman, Karasal iklimde bozkır bitki örtüsü mevcuttur.

NÜFUS VE YERLEŞME

Nüfus: sınırları belli bir alan içinde yaşayan insan sayısına nüfus denir.

Nüfus Sayımı: Ülkemizdeki toplam nüfus, yaş durumu, eğitim durumu, cinsiyet durumu vb. konularda bilgi sahibi olmak için yapılan incelemedir. Ülkemizde bu incelemeyi **TÜİK** (Türkiye İstatistik Kurumu) yerine getirir.

Nüfus Yoğunluğu: Sınırları belli bir alanda km² ‘ye düşen insan sayısına nüfus yoğunluğu denir.

Yerleşme: Bir toplumsal grubun ya da kalabalık bir nüfus topluluğunun, yaşamak ve ekonomik etkinliklerini sürdürebilmek için belli bir yeri seçmelerine *yerleşme* denir. İnsanlar genellikle iş imkânlarının bulunduğu alanlara yerleşir. Ülkemizde farklı büyüklükte (köy, kasaba, ilçe ve il) birçok yerleşim yeri bulunmaktadır.

NÜFUSUN DAĞILIŞINI ETKİLEYEN DOĞAL ÖZELLİKLER

İklim:

Ülkemizde iklimin elverişli olduğu yerlerde nüfus yoğunluğu fazla iken iklimin elverişli olmadığı yerlerde nüfus seyrek.

Örnek

Marmara- Ege kıyıları, Akdeniz kıyıları, Karadeniz kıyılarında nüfus fazla iken, Doğu Anadolu’da azdır.

Yeryüzü Şekilleri:

Ülkemizde yüksek ve engebeli alanlarda nüfus azdır. Bu bölgelerde tarım ve iş imkânlarının yetersiz olması nüfusu azaltmıştır.

Örnek

Hakkâri yöresi
Taşeli platosu
Doğu Anadolu geneli
Karadeniz ve Akdeniz’in iç kısımları

Su Kaynakları:

Su yaşamımızı devam ettirebilmemiz için gerekli bir kaynaktır. Su kaynaklarının yeterli olduğu yerlerde tarım ürünleri daha kolay yetiştirilir. Bu durum su kaynaklarının çevresinde tarıma bağlı olarak nüfusun artmasını sağlar.

Örnek

Seyhan, Ceyhan Nehirleri kıyısında kurulan Adana; Sakarya Nehri kıyısında kurulan Sakarya nüfusu fazla olan illerimizdendir.

Toprağın Yapısı:

Toprağın verimli olduğu yerlerde tarım daha rahat yapılabildiği için nüfus fazlalaşır. Ülkemizde özellikle kıyı ve iç ovalarda bulunan topraklar verimlidir.

Toprak yapısının uygun olmadığı yerlerde ise genellikle nüfus seyrek. Teke ve Taşeli Platoları arazi yapısı, Tuz Gölü çevresi toprağın tuzlu olması nedeniyle tarıma uygun değildir. Bu alanlarda nüfus azdır.

Bitki Örtüsü:

Ormanların gür olduğu yerlerde yerleşme az görülür. Örneğin Trabzon, Rize, Giresun'un dağlık kesimlerinde nüfusun seyrek olmasında etkili olan etmenlerden biri de ormanların fazlalığıdır.

BEŞERİ ÖZELLİKLER**Tarım:**

İklimin ılıman, yeryüzü şekillerinin düz, su kaynaklarının yeterli olduğu yerlerde tarım daha fazla gelişmiştir. Bu tarım alanlarının çevresinde nüfus daha fazladır.

Örnek:

Çukurova, Bafra, Çarşamba, Gediz, Büyük Menderes Ovaları ve çevresi nüfusun fazla olduğu önemli yerleşim alanlarıdır.

Ticaret:

Sanayinin geliştiği yerlerde ticaret imkânı da fazladır. Ticari faaliyetler bankacılık, eğitim, sağlık gibi hizmet sektörü kollarını ön plana çıkarır.

Örnek:

İstanbul, Adana, Kocaeli ve Kayseri gibi şehirlerin nüfusu fazladır. Ticaretin gelişmediği Bayburt, Çankırı, Gümüşhane gibi şehirlerde nüfus azdır.

Sanayi:

Sanayi tesisleri genellikle ulaşımın kolay olduğu, ham madde temininin zor olmadığı yerlerde kurulur. Bir yerde iklim ve yeryüzü şekillerinin uygun olması sanayi faaliyetlerinin yapılmasını kolaylaştırır.

Örnek:

İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa, Kayseri ve Malatya gibi şehirlerde sanayi geliştiği için nüfus yoğundur. Tunceli, Ağrı, Hakkâri gibi şehirlerde ise iş imkânı az olduğu için nüfus azdır.

Ulaşım:

Ulaşım birçok beşeri faaliyeti doğrudan etkilemektedir. Özellikle sanayi ve ticaret, ulaşım ağının gelişmiş olmasıyla doğru orantılıdır.

Örnek:

Yeryüzü şekillerinin düz ve sade olduğu İstanbul, Bursa, Gaziantep, İzmir ve Adana'da ulaşım daha rahat sağlandığı için nüfus fazladır.

Yeryüzü şekillerinin dağlık ve engebeli olduğu Hakkâri, Kastamonu, Sinop ve Gümüşhane çevresinde ulaşım imkânları kısıtlı kısıtlı olduğundan nüfus azdır.

Hizmet Sektörü

Hizmet sektörünün geliştiği yerlerde eğitim ve sağlık kurumları ile turistik tesisleri daha fazla olduğundan iş imkânları da fazladır.

Örnek:

Ülkemizde eğitim ve sağlık kurumlarının yoğun olarak bulunduğu İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Eskişehir ve Adana gibi illerimizin nüfusu her geçen gün artmaktadır.

Ülkemizde yaz turizminin yoğun olduğu Antalya, Muğla, Aydın, İzmir gibi şehirlerin nüfusu yoğundur.

Kış turizminin yaygın olduğu Uludağ, Palandöken, Kartalkaya, Erciyes gibi kayak merkezi alanlarının çevresinde, kış mevsiminde insan sayısı artmaktadır.

Madencilik:

Yer altında bulunan madenlerin çıkarıldığı alanlarda iş imkânları artmaktadır.

Örnek:

Zonguldak kömür, Batman petrol konusunda ön plana çıkan illerimizdir.

AFETLER VE ÇEVRE SORUNLARI

Doğal Afet: Doğada kendiliğinden meydana gelen, can ve mal kaybına neden olan olaylara **doğal afet** denir. Doğal afetler çok kısa bir zamanda meydana gelirler. Deprem, sel, çığ, heyelan ve orman yangını doğal afetlere örnektir. Doğal afetlerin özellikleri şunlardır:

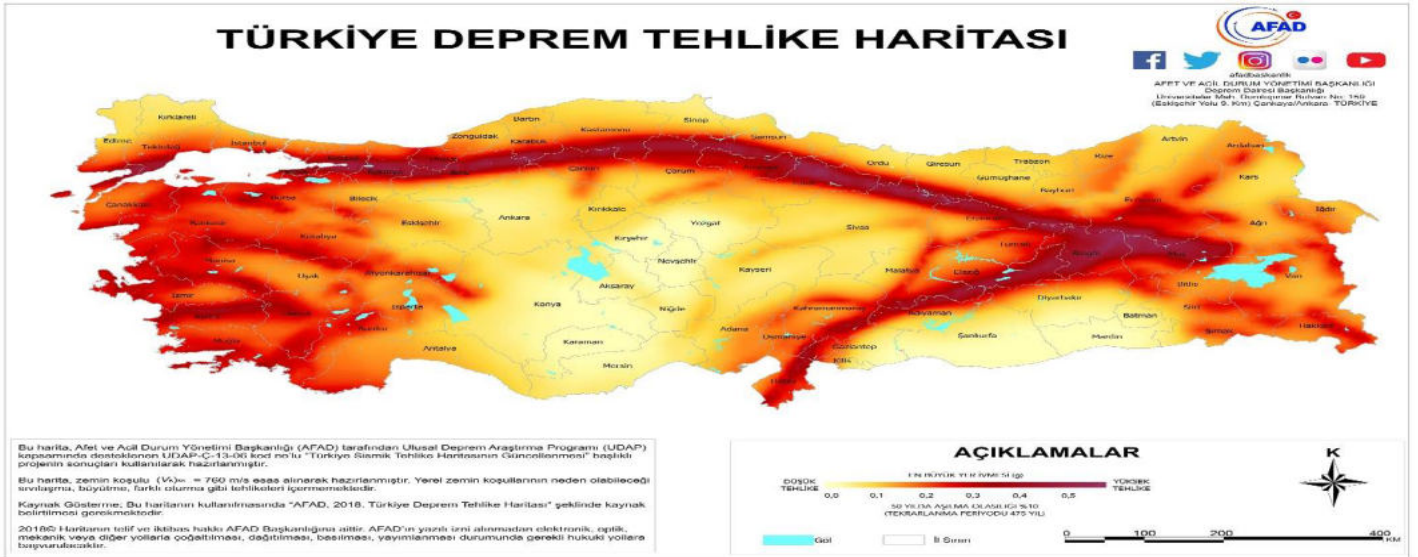
- Gerçekleşmesinde canlıların etkisi yoktur.
- Çoğu zaman engellenmesi mümkün değildir.
- Çok kısa bir diliminde meydana gelir.
- Can ve mal kaybına neden olabilen tehlikeli olaylardır.

Deprem:

Deprem, yer kabuğundaki ani kırılmalar nedeniyle yeryüzünde meydana gelen sarsıntılara deprem denir. Ülkemizde en fazla can ve mal kaybına neden olan coğrafi afettir. Ülkemiz deprem kuşağındadır. % 96'sında deprem görülme ihtimali vardır.

Fay Hattı: Yer kabuğundaki kırılma noktalarına verilen isimdir. Ülkemizde üç tane ana fay hattı vardır.

- Kuzey Anadolu Fay Hattı
- Doğu Anadolu Fay Hattı
- Batı Anadolu Fay Hattı

Türkiye Deprem Haritası

Ülkemizde Meydana Gelen Büyük Depremler

- 20 Aralık 1942- Niksar/Erbaa (7,0) yaklaşık 3 bin kişi öldü.
- 26 Aralık 1943- Tosya/Lâdik (7,2) 2 bin 824 kişi öldü.
- 1 Şubat 1944- Bolu/Gerede (7,2) 3 bin 959 kişi öldü.
- 19.8.1966- Varto (MUŞ) (6,9) 2396 kişi öldü.
- 6.9.1975- Lice (DİYARBAKIR) (6,6) 2385 kişi öldü.
- 17.8.1999- Gölçük (KOCAELİ) (7,8) 17480 kişi öldü.
- 9.11.2011- Edremit (VAN) (7,2) 644 kişi öldü.

Sel:

Yaşanan bir sel olayından görünüm

Aşırı yağış ve karların erimesi sonucu oluşan su baskınlarıdır.

Önlem alınmadığında can ve mal kaybına neden olur.

Ülkemizde her bölgede olabilir. En çok Marmara ve Karadeniz bölgelerinde görülür.

Dere yataklarının yerleşim alanı olarak seçilmesi, Bitki örtüsünün tahrip edilmesi,

Altyapı hizmetlerinin yetersiz olması sel baskınlarının zararlarını artırmaktadır.

Çığ

Yaşanan bir çığ olayından görünüm

Dağlardan ya da yamaçlardan kopan kar kütlelerinin aşağıya doğru kaymasıdır.

Ülkemizde çığ en fazla Doğu Anadolu Bölgesi'nde görülür.

Genellikle bitki örtüsünün fakir olduğu, kış yağışlarının kar şeklinde düştüğü dağlık bölgelerde görülür.

Rüzgâr, şiddetli bir ses veya patlama çığa sebep olan etkenlerdendir.

Heyelan

Yaşanan bir heyelandan görünüm

Eğimi fazla olan yamaçlardaki taş toprak tabakası ve kayaların aşağı doğru kayarak yer değiştirmesidir.

Ülkemizde en fazla Karadeniz Bölgesi'nde görülür.

Yağışların fazla olması ve arazinin eğimli olması heyelanı hızlandırır.

Daha çok ilkbahar mevsiminde görülür.

Köylerin yamaçlara kurulması, ormanların yok edilmesi, bilinçsiz yol yapım çalışmaları heyelanın zararlarını artırır.

Orman Yangını

Çıkan bir orman yangınından görünüm

Ülkemizde orman yangınları genellikle ormanlık alanlara bırakılan cam kırıklarının, söndürülmeden bırakılan sigara izmaritlerinin, piknik ve anız ateşlerinin etkisiyle çıkmaktadır.

Yıldırım düşmesi ya da kuru otların yüksek sıcaklık nedeniyle tutuşması ve terör örgütlerinin sabotajları sonucunda da orman yangını çıkmaktadır.

Hava Kirliliği

Sağlık açısından zararlı olan gazların havadaki miktarının normalden fazla olmasına hava kirliliği denir.

Ulaşım araçları, elektrik santralleri, sanayi faaliyetler, binalarda ısınma amaçlı kullanılan yakıtlar hava kirliliğine neden olur.

Su Kirliliği

Su kaynaklarının çeşitli etkenlerle kirlenmesine su kirliliği denir. Su kirliliğinin olduğu yerlerde insanlar içme içme suyuna ulaşmakta zorluk yaşar.

Fabrikalar, kimyasal ilaçlar, gübreler, termik santraller başlıca nedenidir.

Toprak Kirliliği

Evsel atıkların doğaya rastgele bırakılması, tarımda aşırı gübreleme ve sanayi atıkları toprak kirliliğine neden olmaktadır.

Toprak kirliliğinin olduğu yerlerde tarımsal faaliyetler azalır, bitkilerin gelişimi yavaşlar, canlıların doğal yaşam alanı bozulur.

Erozyon

Bitki örtüsü bakımından fakir eğimli yamaçlarda bulunan toprağın su, rüzgâr vb. etkilerle aşındırılarak başka yerlere taşınmasına erozyon denir.

Erozyon sonucunda toprağın verimli üst kısmı başka yerlere taşınır.

Ülkemizde ormanların az olduğu Konya ve Karaman çevresi erozyonun en çok görüldüğü yerlerdir.

Erozyonu Artıran Nedenler:

- Aşırı ve şiddetli yağış
- Bitki örtüsünün bilinçsizce yok edilmesi
- Toprağın eğime paralel sürülmesi ve sulanması
- Meralarda hayvanların aşırı otlatılması

Erozyonu Önlemek Alınması Gereken Önlemler

- Boş araziler ağaçlandırılmalı
- Tarım arazileri eğime dik sürülmeli
- Mera hayvancılığı yerine besi hayvancılığına önem verilmeli
- Tarlalar aşırı sulanmamalı

Gürültü Kirliliği:

İnsanı rahatsız eden ve insan sağlığına zarar veren sesler gürültü kirliliği oluşturur.

Ulaşım araçları, iş makineleri, sanayi kuruluşları, yüksek sesle müzik yapılan eğlence yerlerinden yayılan başlıca nedenleridir.

Küresel Isınma

Küresel ısınma, sera etkisindeki artışla birlikte Dünya atmosferinin ortalama sıcaklığının artması durumudur.

Mevsim sıcaklıklarının değişmesi mevsimlerin normal zamandan önce başlaması, bazı alanların çölleşmeye başlaması, bazı alanların sular altında kalması, kutup buzullarının erimeye başlaması gibi.

Uyarı: Çevre sorunlarının büyük bir bölümü insan faaliyetleri (Beşeri) sonucunda ortaya çıkar.

Doğal Ortam: İnsan elinin değmediği, kendi kendine yetebilen, farklı bitkiler ve hayvanlara ev sahipliği yapan ortamlara doğal ortam denir.

İnsanlar yaşamlarını sürdürmek için doğal ortamları değiştirerek ondan yararlanırlar.

İnsanın Doğayı Şekillendirme Çalışmaları

İnsanlar yaşadıkları doğal çevreyi değiştirerek ondan faydalanırlar.

Tünel: Yer altından kazı yapılmak suretiyle oluşturulan geçitlerdir.

Viyadük: Bir vadinin, bir ırmağın üstünden bir karayolunun ya da demiryolunun geçişini sağlayan, ayaklar üzerinde oturulmuş, yüksek ve uzun köprüdür.

Baraj: Enerji üretimi, içme suyu için kullanılma, sulama suyu temini ve akarsuların düzenlenmesi gibi çok amaçlı yapılan tesislerdir.

Köprü: Aralarında su, çukur yer, yol gibi herhangi bir engel bulunan iki yakayı birbirine bağlayarak yolu bir yandan ötekine eriştirmek için yapılan demir ya da **beton** yapıdır.

4. ÜNİTE YAŞAMIMIZDA BİLİM VE TEKNOLOJİ

TEKNOLJİ VE TOPLUM

- ✓ Eski zamanlara göre bilgiye ulaşmak daha kolay hale gelmiştir.
- ✓ Günümüzde bilgiye ulaşmada en çok interneti kullanırız.
- ✓ Ödevlerimizi araştırmak, haber okumak, hava durumunu öğrenmek, spor haberlerini ve merak ettiğimiz konuları öğrenmek için internete başvuruyoruz.
- ✓ Bilgi edinmek istediğimiz konuyu arama motoruna birkaç kelime yazdığımızda karşımıza milyonlarca sonuç çıkar.
- ✓ İnternet sayesinde şehir ve ülke sınırları ortadan kalkmıştır. Bilgi, düşünceler, beğeniler özgür bir ortamda paylaşılmaktadır.
- ✓ Kullanım alanları sınırsız olan internette her gün eklenen bilgi ve belgeler ile kullanım alanı daha çok artmaktadır.
- ✓ Ancak internette elde edilen her haberin her bilginin doğruluğu ve güvenilirliği yoktur. Verilen bir haber fotoğraflarla değişik şekillerde bize aktarılabilir.
- ✓ Teknolojinin sağlık alanında gelişmesi insanların hastalıklarının kısa sürede teşhis ve tedavi edilmesini sağladı.
- ✓ Motorlu taşıtlar icat edilmeden önce insanların bir yerden başka bir yere gitmesi çok uzun zaman almaktaydı günümüzde ise tren, gemi, uçak, otomobil gibi ulaşım araçları sayesinde seyahatler oldukça kısa sürmektedir.
- ✓ Teknoloji kontrollü kullanmayan insanlar teknoloji bağımlısı haline gelebilir.
- ✓ Daha önce tedavi olmak için sabahın erken saatlerinde sıra almak için hastaneye gidilirdi. Günümüzde <https://www.mhrs.gov.tr> genel ağ adresine bağlanarak veya ALO 182'yi arayarak tedavi için randevu alınabilmektedir.
- ✓ Bir diğer teknolojik gelişme sayesinde devlet ile vatandaş arasında iletişim kuran Başbakanlık İletişim Merkezi (BİMER) 2006 yılında hizmete girmiştir. Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) BİMER gibi bir halkla ilişkiler alanında hizmet vermektedir.

Teknolojinin Olumlu Yönleri

- ✓ Sabah istediğimiz saatte uyanmamıza ve araç ile iş yerine, okula rahat gitmemizi sağlar.
- ✓ Dünyadaki her insan ile rahat bir şekilde iletişim kurmamızı sağlar.
- ✓ Cep telefonu, tablet, bilgisayar gibi teknolojik ürünler hayatımızı kolaylaştırdı.
- ✓ Bankacılık işlemlerimizi daha hızlı bir şekilde yapmamızı sağlar vb.

Teknolojinin Olumsuz Yönleri

- ✓ Kültürümüz zamanla olumsuz yönde değişim göstermeye başladı.
- ✓ İnsanlar yalnızlaştı. Yüz yüze iletişim azaldı.
- ✓ Aile içindeki iletişim azaldı.

Doğru ve Güvenilir Bilgi

Eskiden bilgiye ulaşmak için kütüphane, dergi, ansiklopedi kullanılırken günümüzde bilgiye ulaşmak kolaylaştı. Yanımızda taşıyabileceğimiz bir cep telefonu, tablet ve dizüstü bilgisayar ile internete girerek hemen istediğimiz bilgiye ulaşabiliriz.

- ✓ Sanal ortamda edindiğimiz bilgiler doğru olabileceği gibi yanlış da olabilir.
- ✓ Çünkü eriştiğimiz bilgilerin önemli bir kısmı yetkili kurumların ve alanında uzman kişilerin denetiminden geçmemektedir.
- ✓ Genel Ağ üzerinden ulaştığımız bilgileri değerlendirmek, bunların doğruluğunu ve güvenilirliğini sorgulamak bizim sorumluluğumuzdur.
- ✓ Uzun süredir yayın yapan ve bu süre içinde toplumun güvenini kazanan genel ağ sitelerini tercih edin.
- ✓ Genel ağ sitelerinin uzantıları da bu konuda bize bazı ipuçları verebilir. Devlet kurumlarına ait “gov” ya da eğitim kurumlarına ait “edu” uzantılı sitelerin daha güvenilir bilgiler içerdiğini unutmayın.
- ✓ Bilgiyi araştırırken tek bir bilgi kaynağına bağlı kalmayın. Bilginin birden fazla kaynaktan aynı şekilde yer alıp almadığını kontrol edin.
- ✓ Paylaşılan bilginin ve verilen genel ağ sitesinin güncellenme tarihini kontrol edin. Bilgi güncel mi, içerik bilimsel mi yoksa popüler öğeler ve reklamlar içeriyor mu? Dikkat edin.

Medya: İnsanlar arasında iletişimi sağlayan gazete, dergi, radyo, televizyon ve Genel Ağ gibi kitle iletişim araçlarının tümü medya olarak adlandırılır.

Kitle iletişim araçları yoluyla elde edilen mesajları alma, çözümleme bu mesajları değerlendirme ve iletme becerisine ise “**medya okuryazarlığı**” adı verilir.

- ✓ Medya mesajlarına ulaşmak ve onları doğru bir şekilde sorgulayıp çözümleyebilmek medya okuryazarlığı becerisini gerektirmektedir.
- ✓ Medyada karşılaştığı yazılı ve yazılı olmayan mesajlara ulaşma, bu mesajları çözümleme, değerlendirme yeteneği kazanan bir kişinin iyi bir medya okuryazarı olduğu söylenebilir.
- ✓ Sanal ortamda edindiğimiz bilgileri eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmeliyiz.
- ✓ Edindiğimiz bilgilerin doğruluğunu ve güvenliğini sorgulamak için yetkili kurumların açıklamalarını takip etmeliyiz.
- ✓ Doğru olduğundan şüpheye düşüğümüz bilgileri farklı Genel Ağ adresinden kontrol etmeliyiz.

İyi Bir Medya Okur Yazarı

- ✓ İhtiyacının farkına varır.
- ✓ İhtiyacının giderecek bilginin niteliklerini belirler.
- ✓ Bilginin bulunduğu yeri saptar.
- ✓ Bilgiye ulaşır.
- ✓ Bilgiyi değerlendirir.
- ✓ Bilgiyi kullanır.
- ✓ Bilgiyi kullanır.
- ✓ Bilgiyi paylaşır.

Sanal Ortamda Güvenlik

İnsanlar yüzyıllar boyunca hayatlarını kolaylaştırmak için çeşitli buluşlar yapmışlar ve bunları zamanla geliştirmişlerdir. Son yıllarda hayatımıza giren en önemli buluşlardan biri bilgisayar diğeri de akıllı telefonlardır. Sanal ortamı iyi niyetli insanlar kullanabildiği gibi kötü niyetli insanlar da kullanmaktadır

Mesafeli Alışveriş

Genel Ağ üzerinden alışveriş yapmak mesafeli alışveriş olarak adlandırılır.

Dünyada her geçen yıl mesafeli alışveriş artmaktadır. Sanal ortamda alışveriş yaparken kredi kartı, havale, EFT gibi ödeme sistemleri vardır. Alışveriş yaptığımız sitelere ödemeler esnasında aktardığımız bilgiler kişisel bilgilerimizin kötü niyetli kişi veya kişilerin eline geçmemesi için güvenli ve bilinen sitelerden alışveriş yapmamız daha uygundur.

Kimlik Hırsızlığı

Karşımıza arkadaş gibi görünerek çıkan bir kişi bizden fotoğraf, kimlik bilgileri, adres, telefon, şifre gibi bilgileri isteyebilir. Bu bilgileri alarak, bizim kimliğimize bürünerek banka hesaplarımızı ele geçirebilir. Alışveriş yapabilir. Bu duruma **kimlik hırsızlığı** denir.

Sanal ortamda kimlik hırsızlığı ile karşılaşmamak için;

- ✓ Sanal ortamda kullanılan şifrelerin tümünün birbirinin aynısı olmamasına özen gösterilmelidir.
- ✓ Şifrelerin kolay tahmin edilemeyen büyük ve küçük harf, rakam, noktalama işaretleri kullanılmalıdır. (95327yR.+)
- ✓ Kredi kartını kaybeden kişi, hemen bankasının müşteri hizmetlerini aramalı ve kredi kartını iptal ettirmelidir.
- ✓ Sanal ortamda telefon numarası, aile bireylerinin adı, doğum yeri gibi kişisel bilgiler paylaşılmamalıdır.
- ✓ Telefonla arayan kişilere kendilerini nasıl tanıtırılarsa tanıtınsınlar kimlik ve kredi kartı bilgileri verilmemelidir.

Güvenli Genel Ağ Kullanımı

- ✓ Genel Ağ ortamında bulunan virüslerden korunmak için lisanslı anti-virüs programları yükleyerek Genel Ağ bağlantılı teknolojik aletlerimizi güvenli hale getirebiliriz.
- ✓ Teknolojik aletlerimizi, ekranında özel bilgilerimiz varken açık bırakmamalıyız.
- ✓ Teknolojik aletlerimizde kullandığımız yazılımların güncel olmasına özen göstermeliyiz.
- ✓ Virüsler taşınabilir USB bellekler tarafından teknolojik aletlere bulaşabilmektedir. Bu nedenle USB bellekleri kullanmadan önce virüs taramasından geçirmeliyiz.
- ✓ Bilgisayarımızdaki önemli verileri mutlaka yedeklemeli ve bunları güvenli bir ortamda saklamalıyız.
- ✓ Anne babanıza doğru söyleyin. İnternet yolculuğunuzdan onların da bilgisi olsun.
- ✓ Tanımadığınız kişiler ile sohbet etmeyin.
- ✓ İstenmeyen e-postaları kabul etmeyin ve silin.
- ✓ Güvenli olmayan sitelere girmeyin ve dosya indirmeyin.
- ✓ Resim, müzik, video gibi programların dosyalarını indirmek bilgisayarımıza zarar verebilir. Bu programlara gizlenen virüs programları bilgisayarımıza zarar verebilir.
- ✓ Güvenli sitelere örnek:
- ✓ gov uzantılı resmi kurumlar (www.tbmm.gov.tr.)
- ✓ edu uzantılı üniversiteleri (www.ahievran.edu.tr.)
- ✓ k12.tr uzantılı eğitim siteleri (www.yenipinarortaokulu.meb.k12.tr)

Sosyal ağları güvenli kullanmak için dikkat etmemiz gerekenler;

- ✓ Sosyal paylaşım sitelerinde kayıt esnasında ve sonrasında kişisel bilgilerin tümü paylaşılmamalıdır.
- ✓ Gizlilik ayarlarına dikkat edilmeli, kişisel bilgileri herkesin görmesi engellenmelidir.
- ✓ Paylaşılan video ve fotoğrafların kötü amaçlı kullanılabileceği unutulmamalıdır.
- ✓ Kullanıcıların ilgisini çeken “**Kazandınız**” ve “**Bedava**” gibi mesajlara karşı dikkatli olunmalıdır.

Sosyal ağlarda paylaşmamamız gereken kişisel bilgiler;

- ✓ Doğum tarihinizin gün ve ay kısmı
- ✓ Doğum yeriniz
- ✓ Anne kızlık soyadınız
- ✓ Ev, iş ve okul adresiniz
- ✓ Telefon ve T.C. numaranız.

Uyarı: İnternetin zararlarının başında yanlış bilgi yer almaktadır. Elde edilen bilgilerin güvenilirliği çok önemlidir. Bu nedenle her bilgiye inanmamalıyız. İnternet kullanırken güvenli sitelere girmeliyiz. Ailemizin denetiminde internete girmeliyiz.

BİLİM İNSANLARININ ORTAK ÖZELLİKLERİ

İcat (Buluş): Bir aleti, aygıtı ve yöntemi ilk kez bulma işine icat (buluş) denir.

Mucit (Buluş yapan): Yeni bir buluş ortaya koyan (icat eden) kişiye denir.

Kâşif: Var olan ancak bilinmeyen bir şeyi bulan, ortaya çıkaran, keşfeden kimsedir. Daha çok coğrafi keşifleri yapan kişilere denir.

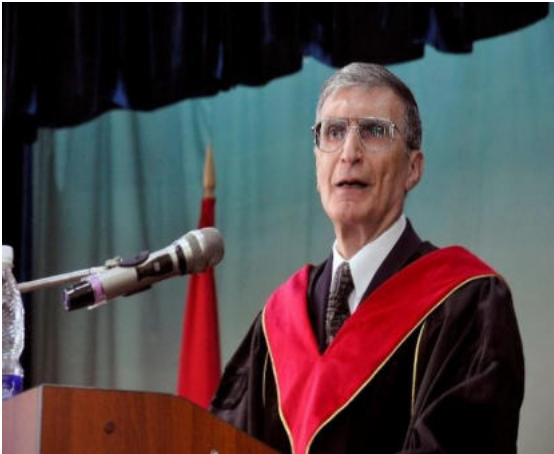
Bilim: Evrenin ve olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneye dayanan yöntemler ve gerçeklikten yararlanarak sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgiler bütününe bilim denir.

Bilim İnsanı: bilimsel bilgiye ulaşmak için sistematik olarak çalışan kişilere bilim insanı denir.

Bilimsel Düşünme: Mevcut bilgileri kullanarak yeni bilgiler ortaya çıkarma çabasına bilimsel düşünme denir.

- İnsanlar geçmişte ağır yükleri bir yerden başka bir yere kas gücüyle taşıyorlardı. Ardından yük taşımak için yuvarlanan ağaç kütüklerini kullanmaya başladılar. Bu sistem ilerleyen yıllarda tekerleğin icadına katkı sağladı.
- İnsanlar geçmişte aydınlanmak için yalnızca güneş ışığından faydalanıyordu. Gece için ise insanlar çeşitli aydınlatma araçlarına ihtiyaç duyuyorlardı. Ateşin keşfinden sonra geliştirilen meşale insanların ilk aydınlatma araçlarından biriydi.

Aziz SANCAR 1946-

Kazandığı Nobel Ödülü ile göğsümüzü kabartan Aziz Sancar, bir akademisyen, moleküler biyolog, biyokimyager ve bilim insanıdır. Atatürk'e olan hayranlığıyla da tanınan ünlü isim, tıp eğitimini İstanbul'da tamamladıktan sonra Amerika'ya gitmiş ve çalışmalarına orada devam etmiştir. DNA onarımı üzerine yaptığı çalışmalarla ün kazanmış, uzun yıllar boyunca kendisini bilime adanmasının en büyük meyvesini 2015 Nobel Kimya Ödülü ile almıştır. Hem Amerika hem de Türkiye vatandaşı olan Aziz Sancar, ülkenin ilerlemesi için yaptığı konuşmalarla sayısız insanın hayranlığını kazanmıştır.

Aydın Sayılı (1913-1993)

Türkiye'de bilim tarihçiliğinin yerleşmesini sağlayan bilim adamıdır.

Bilim tarihi dalında ilk doktora unvanına sahiptir.

1942 yılında Harvard Üniversitesi'nde bilim tarihi alanında doktora yapmıştır.

Yaşam boyu verdiği hizmetten dolayı UNESCO ödülüne layık görülmüştür.

2009 yılından itibaren 5 Türk Lirası banknotlarının arka yüzünde resmi bulunmaktadır.

Mahmut Gazi YAŞARGİL 1925-

Mahmut Gazi Yaşargil bir Türk tıp bilim adamı ve beyin cerrahıdır.

1925 yılında Diyarbakır’da doğdu. Mikro Nörocerrahi’nin kurucusudur.

Yaşargil, epilepsi ve beyin tümörlerini kendi tasarımı aletlerle tedavi etmiştir.

Cahit ARF(1910-1997)

Cahit Arf 1910’da doğdu ve 1997’de öldü. Cebir çalışmaları nedeni ile dünya çapında ünlüdür. Matematik biliminde, Cisimlerin kuadratik formlarının sınıflandırılmasında ortaya çıkan ve kendi adıyla anılan “**Arf Sabiti**“, “**Arf Halkaları**” ve “**Arf Kapanışları**” gibi terimleri bularak, matematik ve bilim dünyasına önemli katkılarda bulundu.

Alman matematikçi **Helmut Hesse** ile birlikte, **Hesse-Arf Kuramı**’nı geliştirdi. 10 Türk lirasının arka yüzünde Cahit ARF’in resmi bulunmaktadır.

Mimar SİNAN

Hala çözülemeyen mimari gizemlere sahip büyük mimardı. Pratik bir zekâsı vardı, böylece en büyük kubbeyi dört sütun üzerine yerleştirmeyi başardı.

Binaların daha sağlam olmasını sağlayan ve bina temelini sabitlemek için kullanılan ray sistemini icat etti.

Selimiye Camii, Mimar Sinan’ın ustalık eseridir.

EL CEZERİ

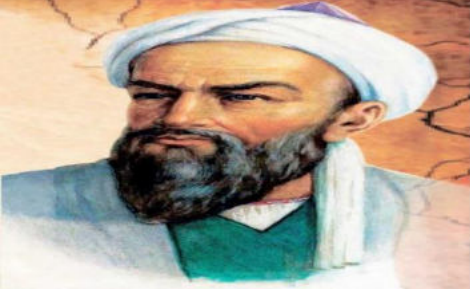

Otomatik cihazlar yapan ilk Türk oldu. Mühendis ve bilim adamıdır.

Sibernetik biliminin kurucusu olarak adlandırılır ve en eski robotları yapan mühendistir.

Su ve mekanik ekipmanların yardımıyla çalışan makineleri icat etti.

BİRÜNİ

973'te doğdu ve 1051'de öldü. Dünyanın kendi eksenini etrafında döndüğünü keşfeden kişi oydu.

Ayrıca Amerika, Japonya ve Ümit Burnu'nun varlığı hakkında konuşan ilk bilim adamıydı.

Matematik, Jeoloji, Coğrafya, Tıp, Felsefe, Fizik, Astronomi ile ilgili kitaplar yazdı.

PİRİ REİS

Piri Reis Osmanlı Deniz Kuvvetlerinin amirali, dünyaca ünlü coğrafyacı ve haritacı idi.

1513 yılında günümüz haritaları ile neredeyse aynı olan ilk dünya haritasını çizdi.

1528'de ikinci Dünya haritasını çizdi ve bu haritada Amerika'yı ayrıntılarla gösterdi.

İbn-i Sina (980 – 1037)

İbn-i Sina, tıp, psikoloji, farmakoloji, jeoloji, fizik, astronomi, kimya ve felsefe alanında bir deha ve bilim adamıdır.

Aynı zamanda "Avicenna" adıyla ve "El- Kanun" (Canon) kitabıyla tıba yapmış olduğu büyük katkıdan dolayı tüm dünyaca "Modern Tıbbın Babası" olarak tanınır.

Hezarfen Ahmet Çelebi (1609 – 1640)

Osmanlı Devleti döneminde geliştirdiği takma kanatlarla uçmayı başaran ilk Müslüman Türk bilginidir.

Thomas Alva Edison

Elektrik ampulünü icat eden Thomas Edison, 20. Yüzyılın en büyük mucitlerinden birisidir.

Alexander Graham Bell

Alexander Graham Bell, telefonu icat etmesiyle hafızalara kazınmıştır. Ayrıca elektrikli yazı makinesinin, fotoğraf makinesinin ve sinema makinesinin mucididir.

Isaac Newton

İngiliz fizikçi ve matematikçi Sir Isaac Newton, yer çekimi yasasıyla ünlüdür, 17. Yüzyılın bilimsel devriminde etkiliydi.

Marie Curie (1867- 1934)

Polonyalı fizikçi ve kimyacıdır. Uranyumla yaptığı deneyler sırasında radyoaktiviteyi keşfetmiştir ve 48isag kimya ödülünü almıştır. Toryumun radyoaktif özelliğini buldu ve radyum elementini ayırtırdı. Radyoloji biliminin kurucusudur.

Nikola Tesla (1856 - 1943)

Sırp fizikçi ve çok büyük buluşlara imza atmış bilim adamıdır. Önceleri Edisonun yanında çalışan Tesla daha sonra ayrılmıştır. Bugün kullandığımız floresan, radar, MR Nikola Tesla'nın teorileri kaynaklık edilerek yapılmış projelerdir.

Louis Pasteur (1822 – 1895)

Fransız mikrobiyolog ve kimyagerdir. Kuduz aşısını bulmuştur. Mayalanma olayında ve bulaşıcı hastalıklarda mikroorganizmaların sorumlu olduğunu kanıtladı. Kendiliğinden türeme teorisini çürüttü.

Galileo Galilei (1564 – 1642)

Orta çağdaki bilim anlayışında devrim yaratan modern bilimin ve bilimsel yöntemin babası olarak bilinmektedir. O zamanlar evrenin merkezinin dünya olduğu ve gökyüzünde güneşte dahil görünen her şeyin dünya etrafında döndüğü düşünülüyordu. Galilei evrenin merkezinin dünya olmadığını dünyanın da tıpkı gökyüzünde görülen yıldızlar gibi bir gezegen olduğunu ve güneşin etrafında döndüğünü keşfetmiştir. Kilise tarafından afaroz edilmiş ve hapsedilmiştir. Galilei her şeye rağmen “yine de dönüyor” demiştir.

Pisagor (mö. 570 – 495)

Matematiğe birçok katkıda bulunan ve sayıların babası olarak anılan Pisagor yine bugün oynadığımız bilgisayar oyunlarında sürekli hesaplanan 49isagor bağlantısını bulmuştur.

Alexander Fleming (1881 – 1955)

Yaralar ve enfeksiyonların antiseptik ajanlarla tedavi edilmesinin, herhangi bir önlem alınmadıkça ölüme neden olduğunu keşfetti.

Penisilin keşfetti ve antibiyotik dirençli bakterilerin yükselişini öngördü.

Bilim Adamının Özellikleri

Yaşamımızı kolaylaştıran icatlar, keşifler kolay kolay ortaya çıkmamıştır. Bilim insanlarının azmi, çalışması bizi bugünkü teknolojiye ulaştırmıştır.

Bilim insanları yaptıkları çalışmalar ve taşıdıkları özelliklerle gelecek nesillere örnek olmuşlardır.

- ✓ Zorluklar karşısında pes etmez
- ✓ Sabırlıdır
- ✓ Planlıdır
- ✓ Tarafsızdır
- ✓ Araştırmacıdır
- ✓ Meraklıdır
- ✓ Yeniliklere açıktır
- ✓ Bilimsel düşünür
- ✓ İyi bir gözlemcidir
- ✓ Şüphecedir

Uyarı: Bir yerde bilimin gelişebilmesi için en önemli unsurlardan birisi de özgür düşünce ortamının olmasıdır. Orta Çağ'da Avrupa'da bir bilim insanı olan **Giardino Bruno** evrende dünyadan başka gezegenler olduğunu söylemesi nedeniyle bu düşüncesine karşı olan din adamları tarafından idam edilmiştir.

- Siz de kendinizde yukarıdaki özelliklerden görüyorsanız bir bilim insanı olabilirsiniz.
- Günümüzde buluşların birçoğu bilim insanlarının merakından ortaya çıkmıştır.
- Bilim insanı merak ettiği konuyu sabırla, kararlılıkla çalışarak ve aklını kullanarak bulmayı başarmıştır.

Bilimsel Etik

Bilgi Kaynağı: Bilimsel çalışma yaparken farklı kaynaklardan bilgi ediniriz. Bilgi edinmek amacıyla kullandığımız her türlü kaynak bilgi kaynağı olarak adlandırılır.

Yararlandığımız bilgi kaynakları her geçen gün artmaktadır. Bilimsel kitaplar, süreli yayınlar, ansiklopediler ve Genel Ağ temel bilgi kaynaklarıdır.

Süreli Yayın: Düzenli aralıklarla yayımlanan gazete ve dergilere süreli yayın adı verilir.

Ansiklopedi: Belli bir yöntemle göre düzenlenen; herhangi bir konu hakkında ayrıntılı bilgi içeren, genellikle birkaç ciltten oluşan kitaplara ansiklopedi denir.

Genel Ağ: Günümüzde bilgi edinmek amacıyla en sık kullandığımız bilgi kaynağıdır.

Araştırma Yapıyorum

Herhangi bir olayın varlığını ortaya koymak için yapılan bilimsel çalışmalara “bilimsel araştırma” denir.

Kanıt: bir şeyin doğruluğunu, varlığını, gerçekliğini kanıtlayan belge.

Varsayım: Bir olayı veya birtakım olayları açıklayabilmek için gerçek gibi, gerçeğe çok yakın kabul edilen düşüncelerdir.

Bilimsel Araştırma Basamakları

1. Araştırılacak konunun belirlenmesi.
2. Konu ile ilgili varsayımların ortaya konması.
3. Konu ile ilgili araştırma yapılacak kaynak belirlenmesi.
4. Kaynaklardan elde edilen bilgilerin sınıflandırılması.
5. Rapor oluşturup kaynakçanın belirlenmesi.

Bilimsel Araştırma Yaparken Dikkat Edilecek Noktalar

- Araştırmanın ciddi yapılması gerekir.
- Yararlanılan kaynakların açıklanması gerekir.
- Araştırma yaparken alınan birebir ifadelerin dipnot olarak sayfanın altında kimden alındığının belirtilmesi gerekir.
- Elde edilen sonuçlar değiştirilmemelidir.
- Araştırma tarafsız olmalıdır.
- Kişisel düşünceler araştırmaya yazılmamalıdır.

Dipnot: Bir kaynaktan yararlanılarak alınan bilginin kime ait olduğunun, ya da hangi kaynaktan alındığının sayfanın altına yazılmasıdır.

Kaynakça: Bibliyografya ya da bibliyografik künye, eser hazırlanırken başka eserlerden yararlanılınca, eserin sonunda belirtilmesidir. Kitapların hazırlanmasında başka kaynaklardan yararlanılıyorsa, bu kaynaklar kitabın son sayfasında, kaynakça başlığı altında yazılır. Kaynakçalar oluşturulurken, önce yazar adı, sonra eserin adı, daha sonra eserin yayınlandığı yaynevi ya da kitabevi, en sonunda da eserin basıldığı şehir, son olarak da eserin basıldığı yıl yazılır. Bu bilgiler yazılırken, aralarına virgül (,) işareti konulur.

İntihal: Başka bir kimseye ait olan bilgi, fikir ve görüşlerin hiçbir isim ya da kaynak belirtmeden sanki kendisi tarafından ortaya çıkarıldığı ve yazıldığı izlenimi vermeye intihal denir. Diğer adıyla akademik hırsızlıktır.

Araştırmamızda kaynakça ve dipnot kullanırsak;

- Bilgi hırsızlığı yapmamış oluruz.
- Emeğe saygı göstermiş oluruz.
- Araştırmamıza bilimsellik kazandırmış oluruz.
- Araştırmamızın güvenilirliği artar.

Örnek Kaynakça:

Abasıyanık, Sait Faik. Semaver. 4. Baskı. İstanbul: YKY, 2003.

Özdemir, Emin ve Adnan Binyazar. Yazmak Sanatı Kompozisyon. İkinci baskı. İstanbul : Varlık Yayınevi, 1971.

5.ÜNİTE EKONOMİ VE İNSAN YAŞAMI

ÇEVREMİZDEKİ EKONOMİK FAALİYETLER

Ekonomi: Bir ürünün üretiminden tüketiciye kadar ulaşmasını sağlayan faaliyetlerdir.

Ekonomik Faaliyetler: İnsanların yaşamlarını devam ettirebilmek ve geçimlerini sağlamak için yaptıkları faaliyetlere ekonomik faaliyetler denir.

Tüketim: Bir insanın tüm ihtiyaçlarını tek başına üretebilmesi mümkün değildir. Bu nedenle insanlar bazı ihtiyaçlarını, üretim yapan kişi ya da kurumlardan satın alırlar. Üretilen malın kullanılması veya hizmetten yararlanılmasına **tüketim** denir.

Oldukça büyük ve geniş bir alanı kaplayan ülkemizde de ekonomik faaliyetler göstermektedir. Bölgelerimize göre farklı iklim görülmesi, farklı yeryüzü şekilleri, nüfus yapılarının farklı olması farklı ekonomik faaliyetlerin oluşmasında etkili olmuştur.

Başlıca Ekonomik Faaliyetler

Tarım: Verimli topraklarda, uygun iklim koşullarda ve sulama imkânının olduğu yerler tarıma elverişli alanlardır.

Sanayi: Ulaşım elverişli ve büyük şehirlere yakın yerler fabrika kurmak için daha elverişli olan yerlerdir.

Turizm: Yazların uzun sürdüğü, denize kıyısı olan, tarihi ve doğal güzellikleri olan yerlerde turizm gelişir.

Hayvancılık: Tarıma elverişli yerlerin olmadığı, geniş mera ve otlakların olduğu yerlerde hayvancılık yapılabilir.

Madencilik: maden bakımından zengin olan yerlerde madencilik faaliyetleri gelişmektedir.

Ormancılık: Orman olarak zengin olan yerlerde orman ürünlerine bağlı olarak ekonomik faaliyetler gelişir.

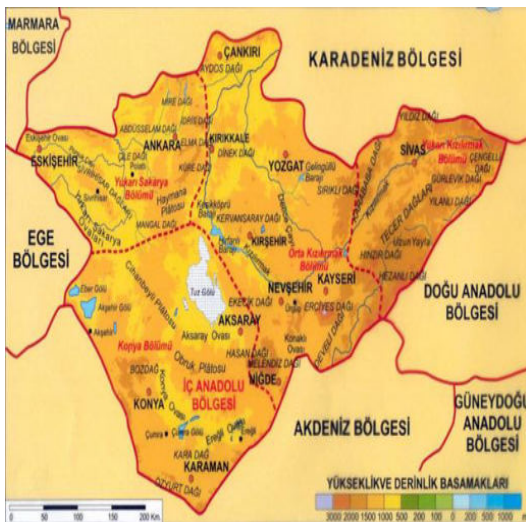
Ticaret: Nüfusun yoğun olduğu farklı ekonomik faaliyetlerin sürdürüldüğü yerlerde ticaret de buna bağlı olarak gelişir.

Ulaşım: Yeryüzü şekillerinin sade olduğu yerlerde ulaşım karayolu, denizyolu ve hava yolu olarak gelişir. Özellikle dağlık alanlarda kara ve demir yolu yol yapım masrafı yüksektir.

Hizmet: Nüfusu fazla olan yerlerde sağlık, eğitim, ulaşım gibi hizmet gerektiren sektörler daha yaygındır.

Bölgelerimize Göre Ekonomik Faaliyetler

A. İç Anadolu Bölgesi

Ekonominin temeli tarım ve hayvancılığa dayanır. Konya Ovası, Ankara Ovası gibi geniş düzlüklere sahiptir. İklimle bağlı olarak buğday, arpa, patates, şekerpancarı, üzüm elma en önemli tarım ürünleridir. Yeryüzü şekillerine bağlı olarak koyun ve keçi en çok beslenen hayvanlardır.

Sanayi daha çok Ankara- Eskişehir- Kayseri ve Konya'da gelişmiştir. Gıda, makine, çimento, demiryolu araçları, petrol arama tesisleri başlıca sanayi tesislerdir.

Yeraltı kaynakları linyit, demir, krom, çinko, bor civadır.

Turistik ve tarihi yerler ise Peribacaları, Mevlana Müzesi, Tuz Gölü, Erciyes Dağı, İhlara Vadisi, Anıtkabir, Çatalhöyük, Gordion'dur.

B. Karadeniz Bölgesi

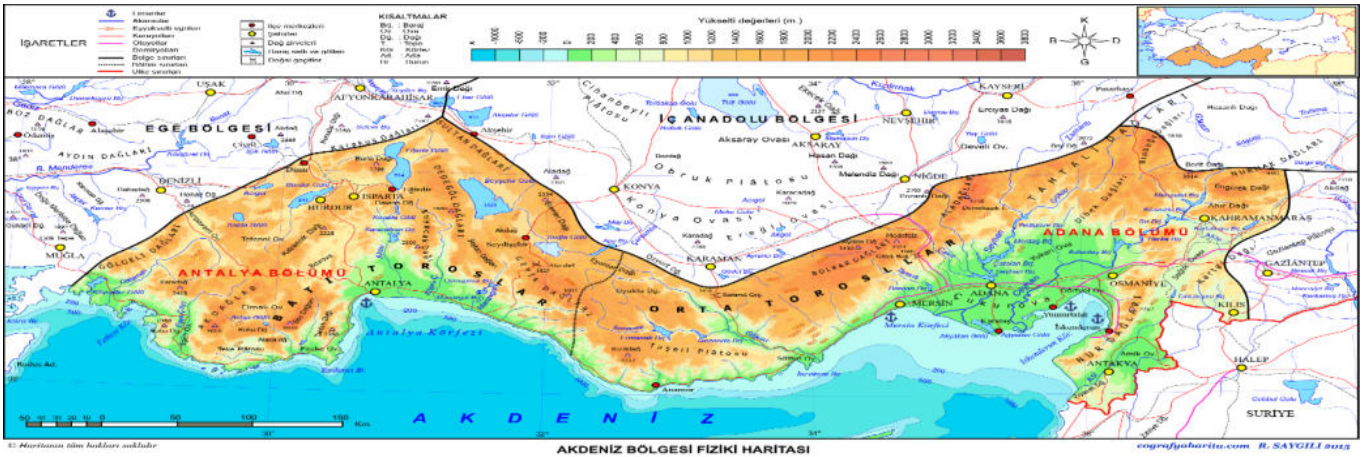
Ekonomisi tarıma dayalıdır. Dağlık olması düz alanların azlığı tarımı etkilemiştir. İklimine uygun olarak çay, mısır, fındık, sebze ve meyve tarımı, en çok yapılan tarım faaliyetidir. İç kısımlarda tütün ve pirinç tarımı da yapılır. En çok yapılan hayvancılık balıkçılık ve arıcılıktır.

Sanayi fazla gelişmemiştir. Ulaşım sorunu burada en çok etkili olan nedendir. Tarıma dayalı çay, fındık, orman ürünleri sanayisi gelişmiştir. Samsun, Karabük, Zonguldak sanayinin geliştiği şehirlerdir.

Yeraltı kaynakları bakımından zengin bir bölge değildir. Zonguldak taş kömürleri, Artvin (Borçka) ve Samsun (Küre) bakır madeni önemli yeraltı kaynağıdır.

Doğal güzellikler ve tarihi yerler açısından turizm potansiyeli yüksektir. Ancak uzun deniz kıyısı olmasına rağmen her mevsim yağışlı olması deniz turizmini engellemiştir. Abant Gölü, Yedi Göller, Kaplıcalar, Ilgaz Dağları, Çoruh Vadisi, Ayder Yaylası, Sümela Manastırı, Sinop Kalesi önemli tarihi ve doğal güzelliklerdir.

C. Akdeniz Bölgesi

Tarım arazilerinin verimli olması (Çukurova), iklimin elverişli olması nedeniyle tarım potansiyeli yüksektir. Kış mevsiminin ılık geçmesi turfanda sebze ve meyve üretimini kolaylaştırmıştır. Muz, turuncgiller, pamuk, susam, yer fıstığı, soya fasulyesi en çok üretilen ürünlerdir. Muz ve gül üretiminin tamamı bu bölgededir.

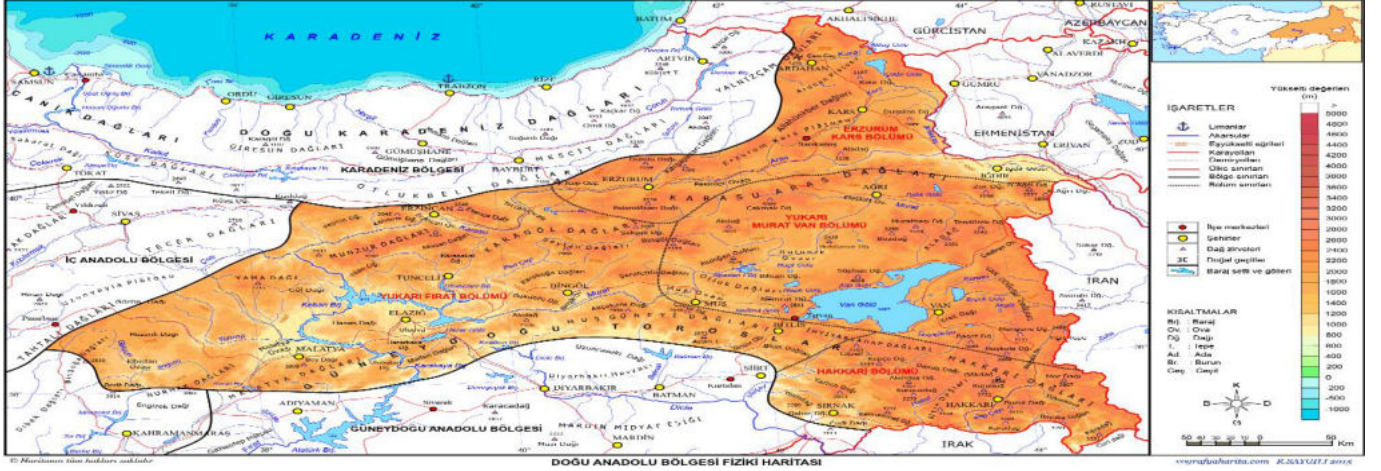
Hayvancılıkta ise en önemlisi arıcılık ve kıl keçisidir.

Sanayi gelişmiştir. Mersin, Adana, İskenderun sanayinin en fazla geliştiği şehirlerdir. Dokuma, gıda, gübre, demir-çelik, petrol ürünleri en önemli sanayi faaliyetidir.

Yeraltı kaynakları olarak bölgede krom, kükürt, kurşun, çinko ve boksit madenleri çıkarılmaktadır.

Turizm, bölgenin en önemli geçim kaynağıdır. Kıyı şeride boyunca iklimin de etkisi ile deniz turizmi oldukça gelişmiştir. Antalya bölgenin turizm merkezidir. Antalya'nın ilçelerinde de turizm çok gelişmiştir. Deniz turizminin yanında Alanya Kalesi, Saklıkent, Damlataş Mağarası, İnsuyu Mağarası, Manavgat Şelalesi, Tarihi eserler bölgenin tarihi ve doğal değerleridir.

D. Doğu Anadolu Bölgesi

Hayvancılık bölgenin en önemli geçim kaynağıdır. Yeryüzü şekillerinin dağlık olması, iklimin çok soğuk ve kış mevsiminin uzun olması tarımın gelişmesini engellemiştir. Otlak ve meraların fazla olması ise hayvancılığın gelişmesini sağlamıştır. Bozkırlarda küçükbaş, çayırda ise büyükbaş hayvancılık yapılır.

Tarım ürünleri olarak tütün, patates, şekerpancarı üretilir. Malatya kayısı üretiminde birincidir.

Sanayi konusunda en geri kalmış bölgemizdir.

Yeraltı kaynakları bakımından maden çeşitliliği ve rezervi bakımından en zengin bölgemizdir. Demir, krom, bakır, kurşun, çinko, linyit en fazla çıkarılan madenlerdir.

Turizm olarak gelişmemiştir. Van Gölü, Palandöken, İshak Paşa Sarayı, Sarıkamış Kayak Tesisleri bölgenin başlıca tarihi ve doğal güzellikleridir.

Yüzölçümü bakımından ülkemizin en büyük bölgesidir.

E. Ege Bölgesi

Ege Bölgesi Fiziki Haritası

Tarım açısından verimli ovaları, geniş düzlükleri, uygun iklimi nedeni ile tarımın en geliştiği bölgedir. Tarım ürünleri bakımından da zengindir. Zeytin, üzüm, pamuk, incir, sebze, meyve, haşhaş, buğday tarımı yaygındır. İç kısımlarında küçükbaş hayvancılık, büyük şehirlerde kümes hayvancılığı, Menteşe yöresinde ise arıcılık faaliyetleri yapılır.

Sanayi ulaşım kolaylığı, sermaye varlığı, ham madde imkânlarının fazla olması sanayinin gelişmesine imkân sağlamıştır. Marmara Bölgesi'nden sonra ikinci sıradadır. İzmir- Manisa başta olmak üzere sanayi gelişmiştir. Makine, gıda, dokuma, tekstil, petrokimya vb. sanayinin en yaygın alanlarıdır. Bölgeden yurt dışına ticaret de gelişmiştir.

Yeraltı kaynakları bakımından da zengindir. Linyitte ülkemiz birincisidir. Bunun dışında demir, krom, altın, cıva, mermer, tuz başlıca önemli yeraltı kaynakları arasında yer alır.

Turizmde ise iklimin elverişli olması, yaz aylarının uzun yağışsız olması deniz turizminin gelişmesini sağlamıştır. Birçok tarihi eser ve doğal güzellikleri de turizmin gelişmesini sağlamıştır. Ayvalık, Akçay, Altınoluk, Çeşme, Bodrum, Kuşadası, Datça yaz turizmi; Efes Antik Kenti, Milet Antik Kenti, Bergama Antik Kenti, Pamukkale Travertenleri, Şirince Köyü tarih ve doğa turizmini geliştirmiştir.

F. Güneydoğu Anadolu Bölgesi

Tarım ve hayvancılık bölgenin temel geçim kaynağıdır. Arazinin uygun olması tarımda makine kullanımını artırmıştır.

Antep fıstığı (1), kırmızı mercimek(1), tahıllar, pamuk(1), tütün, zeytin, üzüm başlıca tarım ürünleridir.

GAP (Güneydoğu Anadolu Projesi) sulama yapmayı kolaylaştırmış, ürün çeşitliliği ve verimi artırmıştır. Bölgede yer şekilleri nedeniyle daha çok küçükbaş hayvancılık yaygındır.

Sanayi daha çok Gaziantep ilinde gelişme göstermiştir. Gıdaya dayalı sanayi, giyim, dokuma, petrol rafinerisi en önemli sanayi kuruluşlarıdır.

Yeraltı kaynaklarına baktığımızda ülkemizdeki petrol üretiminin tamamına yakını bu bölgeden sağlanır. Ayrıca krom, doğalgaz, linyit diğer önemli yeraltı kaynaklarıdır.

Turizm konusunda zengin tarihi eserlere sahip olmasına rağmen yeteri kadar gelişmemiştir. Nemrut Dağı, Zeugma Antik Kenti, Hasankeyf, Mardin Evleri, Balıklı Göl, Diyarbakır Surları, Ulu Camii önemli turizm merkezleridir.

Bazı meslekler ve ihtiyaç alanları

- Eğitim= Öğretmen
- Sağlık= Doktor, Hemşire
- Gıda= Çiftçi, Manav, Pazarcı
- İnşaat= İnşaat Mühendisi, Duvar Ustası
- Teknoloji= Makine Mühendisi
- Ulaşım= Şoför

Meslek Seçimi ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler

Meslek seçimi insan hayatını etkileyen önemli bir konudur. Çünkü seçtiğimiz meslek ömür boyu bizi mutlu, huzurlu yapabileceği gibi tam tersi bir duruma da neden olabilir.

Meslek seçerken dikkat edilecek faktörler

- İlgi ve istek
- Yetenek
- Mesleğin gerektirdiği beceriler
- Cinsiyet
- Fiziki özellikler
- Mesleğe ülkenin duyduğu ihtiyaç
- Mesleğin maddi getirisi
- Meslek ile ilgili okul var mı?
- Toplumsal değerler dikkate alınmalıdır.

Ülkemizde seçiminde genellikle kendimiz dışındaki faktörler de etkili olur. Ailenin etkisi, çevre etkisi, maddi durumun yetersiz olması bunların başında gelir.

Meslek seçimini etkileyen faktörlerden biri de yaşadığımız çevre ve bölgenin özellikleridir. Yaşadığımız çevre ve bölgenin özellikleri meslek seçimini etkiler.

Bölgelere Göre Yaygın Meslekler

Marmara Bölgesi: Fabrika işçisi, bankacı, öğretmen, tüccar, şoför, müteahhit, inşaat mühendisi gibi.

Karadeniz Bölgesi: Ormancılık ahşap işleri, marangozluk, orman mühendisliği, balıkçılık gibi.

Akdeniz Bölgesi: Turizm işletmeciliği, turist rehberi, aşçılık, tercümanlık, çiftçilik (Seracılık), otel işletmeciliği gibi.

Ege Bölgesi: Otel işletmeciliği, tercümanlık, aşçılık, mühendis, fabrika işçisi gibi.

İç Anadolu Bölgesi: Çiftçilik, ziraat mühendisi, çobanlık gibi.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi: Maden İşçisi, maden mühendisliği, aşçılık, restoran işletmeciliği gibi.

Doğu Anadolu Bölgesi: Veteriner, hekimlik, çobanlık, mandıracılık gibi.

Not: Yaşadığımız bölgenin yeryüzü şekilleri, iklimi, bitki örtüsü, yeraltı ve yer üstü kaynakları, ekonomik faaliyetlerimizi etkiler. Ekonomik faaliyetler de mesleklerimizi etkiler.

Meslekler üç ana bölüme ayrılır

Tarım, sanayi ve hizmet sektörleridir.

Tarım: Çiftçi, çoban, balıkçı, ormancı vb.

Sanayi: Marangoz, fabrika işçisi, mühendis, oto boyacısı vb.

Hizmet: Öğretmen, polis, doktor, avukat vb.

Üretim, Dağıtım ve Tüketim Ağı

Kullandığımız ürünlerin bazıları bizlere ham olarak gelirken bazıları da işlenmiş olarak gelmektedir. Kullandığımız bütün ürünler bize ulaşması da dâhil olmak üzere **üretim, dağıtım ve tüketim** aşamalarından geçer.

Mal: Ekonomide insanların ihtiyaçlarını ve isteklerini karşılamak amacıyla alınıp satılan, somut varlıklara **mal** denir.

Üretim: Ekonomik faaliyetler sonucunda yeni bir mal elde edilmesine **üretim** denir.

Dağıtım: Üretilen mal ve hizmetlerin tüketicilere ulaştırılması aşamasına **dağıtım** denir.

Tüketim: Üretilen malların ihtiyacı olan insanlar tarafından satın alınması ve kullanılıp harcanmasına **tüketim** denir.

Not: Üretim sadece ham olan bir ürünün işlenmesi demek değildir. Daha önce işlenmiş bir ürünün geri dönüşüm sağlanarak tekrar üretim aşamasına geri dönebilir.

Kullandığımız ama işe yaramayan kâğıt, plastik ve camları geri dönüşüm kutusuna atarak onları dönüştürmek üzere üretim aşamasına gönderebiliriz.

Yeni Fikirler Geliştirilim

Girişimcilik: Yeni iş alanları oluşturarak veya mevcut işleri daha kazançlı duruma getirerek mal veya hizmet üretmeye **girişimcilik** denir.

Girişimci: Yeni iş alanı kurarak veya mevcut işleri geliştirerek mal veya hizmet üreten kişilere **girişimci** denir.

Sermaye: Bir ticaret girişiminin gerçekleştirilmesi ve yürütülmesi için gerekli olan, bu işte kullanılan para ve paraya çevrilebilecek malların tümüdür.

Ham madde: Genellikle doğadan elde edilen ve sanayide işlenen bir ürün, bir mal üretmekte kullanılan maddelerin işlenmeden önceki doğal durumudur.

İş Gücü: Ekonomik faaliyetlere katılan üretime katkıda bulunan insan emeğinin tümüdür.

Verimlilik: Kaynak, sermaye ve emek kullanılarak yapılan bir yatırımın gelir sağlayabilme olanağına verimlilik denir.

Girişimcinin Özellikleri

Özgüven sahibidir.	Hayal gücü geniştir.
Kararlı ve azimlidir.	Çalışkandır.
Planlı hareket eder.	Yeniliklere açıktır.
Meraklıdır.	Gözlem yeteneği gelişmiştir.
İsteklidirler.	Cesurdurlar.

Girişimciler yeni bir iş fikrini uygularken aşağıdaki aşamaları takip eder:

- Ne üreteceğine veya insanlara hangi hizmeti sunacağına karar verir.
- Üretim yapacağı veya hizmet sunacağı yere karar verir.
- İş fikrini hayata geçirmek için ön hazırlıklar yapar.
- Üretim yapar veya hizmet sunar.
- Üretimi yapılan ürünün dağıtımını gerçekleştirir.

İş birliği: Ortak amaç ve çıkarlar doğrultusunda insanların güçlerini birleştirerek birlikte hareket etmelerine **iş birliği** denir.

Ekonomi İçin Yeni Fikirler

İnsanların üretime katkısı doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki şekildedir.

Üretime doğrudan katkı sağlamak

Herhangi bir ekonomik faaliyet alanında çalışan, yani meslek sahibi herkes üretime doğrudan katkıda bulunmuş sayılır.

Doktorlar, hastaları iyileştirerek; öğretmenler, ders anlatarak katkıda bulunur.

Üretime dolaylı katkı sağlamak

- Evde veya okulda atık kâğıtları ya da pilleri geri dönüşüm kutusuna atarak,
- Boş akan muslukları kapatarak,
- Lüzumsuz yanan lambaları kapatarak israfı önleyip katkıda bulunuruz.

Üretken olabilmek için;

- İşimizi ve mesleğimizi sevmeli
- Araştırma ve incelemeye önem vermeli
- İş birliği içinde bulunulmalı
- Yeni fikirlere açık olmalı
- Proje üretmeli veya proje üreten gruplarda yer almalıyız.

Bilinçli Tüketici

Tüketici: herhangi bir malı satın alarak kullanan, para karşılığı hizmetlerden yararlanan kişilere **tüketici** denir.

Tüketici Hakları: Herhangi bir mal veya hizmeti satın alan kişinin yasal olarak sahip olduğu haklara tüketici hakları denir.

Bilinçli tüketici alışveriş öncesinde, sırasında ve sonrasında yapacaklarını bilmelidir.

Ayıplı Mal: Etiketinde, ambalajında, reklamında belirlenen ölçütlere uygun olmaması tüketicinin beklediği faydaları azaltan veya ortadan kaldıran mal ve ürünlere denir.

Satın alınan mal veya hizmetlerle ilgili bir sorunla karşılaşıldığında ne yapılmalıdır?

- Tüketici malı kendi tamir ettirmeye kalkmamalı
- Alınan mal veya hizmetin ayıplı olması durumunda satıcıya başvurulmalı, bu durumda tüketicinin;
- Bedel iadesini de içeren sözleşmeden dönme
- Malın yenisiyle değiştirilmesi
- Ayıbın neden olduğu değer kaybı oranında bedel indirimi
- Malın ücretsiz onarımı

Haklarından birini talep etmesi mümkündür.

Ücretsiz tüketici hattı aranarak gerekli durum izah edilmelidir.

Alo 175 Tüketici Hakları ve Şikâyet Hattı ☺

Tüketiciler şikâyetlerini nerelere yapabilir?

- Tüketici hakları hakem heyeti
- Tüketici mahkemeleri
- Tüketici Bilgi Sistemi (www.tuketici.gov.tr)
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdürlüğü
- Reklam Kurulu Başkanlığı
- Bilim, Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlükleri
- Alo 175 Tüketici bilgilendirme hattı
- Tüketici haklarıyla ilgili sivil toplum kuruluşları olan dernek ve vakıflara başvuru yapılabilir.

Yukarıda belirtilen kurumlara başvurumuzu **dilekçe** yazarak yerine getirebiliriz.

Dilekçe Hakkı

Devletin vatandaşlarına tanıdığı önemli bir haktır. Bir konuda bilgi almak, istek ve şikâyetle bulunmak isteyen vatandaşlar yetkili kurum ve kuruluşlara dilekçe ile başvurabilirler.

Dilekçede, dilekçeyi yazanın; **adı, soyadı, imzası, adresi ve dilekçe tarihi olmalıdır.**

6. ÜNİTE ETKİN VE SORUMLUYUM

HALKA HİZMET VEREN KURUMLAR

İnsanların hayatlarını devam ettirebilmek için temel ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Temizlik, sağlık, eğitim, ulaşım vb. temel ihtiyaçlarımızdan bazılarıdır.

Bazı ihtiyaçlarımızı kendimiz karşılayabilirken bazılarını karşılamayız. Bu ihtiyaçlarımızı karşılamak için çevremizden yardım almak zorunda kalırız. Bu durum insanlar için zorunluluktur. İnsanlar yardımlaşma, dayanışma yaparsa mutlu olur.

Resmi Kurumlar

Devlet tarafından halkın eğitim, sağlık, çevre, barınma vb. temel ihtiyaçlarını karşılamak için kurulan kurumlardır.

- Devlet tarafından kurulmuşlar.
- Tüm giderleri devlet tarafından karşılanır.
- Belirli çalışma saatleri vardır.
- Çalışanlar yaptığı hizmetler karşılığında ücret alırlar.
- Kuruluş esasları kanunlarla belirlenir.
- Her kurumun bir logosu vardır.
- Bağlı olduğu bakanlığın belirlediği görevleri yerine getirir.

Eğitim İhtiyacımızın Karşılanması İçin Hizmet Veren Kurumlar

Eğitim veren bir ortaokul- Aksaray

Eğitim görmek herkesin temel haklarından biridir. Ülkemizde temel eğitim 12 yıldır. İlkokul 4 yıl, ortaokul 4 yıl, lise 4 yıldır. Ülkemizde üniversiteler hariç eğitim alanında hizmet veren kurumlar **T.C. Milli Eğitim Bakanlığına bağlıdır.**

Sağlık İhtiyacımızı Karşılamanı İçin Hizmet Veren Kurumlar

Eğitim ve Araştırma Hastanesi- Aksaray

Sağlık sorunu yaşayan bireyler ve diğer yaşamsal ihtiyaçları karşılamak için ülkemizde; Aile sağlığı merkezleri, tıp merkezleri, özel ve devlet hastaneleri sağlık ihtiyacımızı karşılayan kurumlara örnektir. Ülkemizde sağlık alanında hizmet veren kurumlar ***T.C. Sağlık Bakanlığına bağlıdır.***

Ulaşım İhtiyacımızın Karşılamanı İçin Hizmet Veren Kurumlar

Kara yolu

Köyler, şehirler, ülkeler arasında ya da bir yerleşim birimi içinde bir yerden başka bir yere gidiş gelişe ***ulaşım*** denir. Günümüzde ulaşım araçları; minibüs, otobüs, uçak, gemi ve tren gibi ulaşım araçları hizmet vermektedir. Ülkemizde belediye ulaşım hizmeti vermektedir. T.C. Devlet Demiryolları, Karayolları Genel Müdürlüğü, Devlet Denizyolları ve Limaları İşletme Genel Müdürlüğü ve Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü ulaşım ihtiyacımızı karşılayan kurumlardır. Bu kurumlar ***T.C. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığına bağlıdır.***

Güvenlik İhtiyacımızın Karşılamanı İçin Hizmet Veren Kurumlar

Polis Merkezi

Ülkemizde huzur ve güvenliğin sağlanması devletin görevlerinden biridir. Aynı zamanda ülkemizi iç ve dış tehditlere karşı korumak da devletin görevidir. Bunun için görev yapan kurumlar; Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü, İl ve İlçe Emniyet müdürlükleri ve polis merkezleri güvenlik ihtiyacımızı karşılayan kurumlardır.

Güvenlik ihtiyacımızı karşılayan kurumlardan Türk Silahlı Kuvvetleri, **T.C. Milli Savunma Bakanlığına**; Emniyet Genel Müdürlüğü ve Jandarma Genel Komutanlığı ise **T.C. İçişleri Bakanlığına** bağlıdır.

Adalet İhtiyacımızın Karşılanması İçin Hizmet Veren Kurumlar

Adalet Sarayı

Devlet, toplumsal düzeni sağlamak amacıyla **yasa** adı verilen kurallar koyar. Ülkemizde yaşanan sorun ya da sorunları çözmek için mahkemelere başvurarak çözüme yolunu seçmelidir. Mahkemelerde görevli hâkim ve savcılar, kişiler ve kurumlar arasındaki anlaşmazlıkları kanuna uygun çözer. Yargıtay, Danıştay, Adliyeler cezaevleri, Adli Tıp Kurumu ve barolar adalet ihtiyacımızı karşılayan kurumlara örnektir. Bu kurumlar **T.C. Adalet Bakanlığına** bağlıdır.

Haberleşme ve İletişim İhtiyacımızın Karşılanması İçin Hizmet Veren Kurumlar

Teknolojinin gelişmesi haberleşme ve iletişim imkânlarını artırmıştır. Türkiye’de Radyo Televizyon Kurumu (TRT), Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Cep telefonu operatörleri, televizyon kanalları, Genel Ağ’a bağlanma hizmeti veren firmalar ülkemizde haberleşme ve iletişim ihtiyacımızı karşılayan kurumlara örnektir.

Ülkemizde haberleşme ve iletişim alanında hizmet veren kurumlar **T.C. Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığına** bağlıdır.

Barınma İhtiyacımızın Karşılanması İçin Hizmet Veren Kurumlar

İnsanlar konut satın alarak veya kiralarak barınma ihtiyacımızı karşılarız. Ülkemizde Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) sayesinde konut inşa etmekte ve yaşama alanları sağlamaktadır.

Huzurevlerinde bakıma muhtaç yaşlı insanların, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı merkezlerde çeşitli sorunlarla öz ailelerinden yoksun büyümek zorunda kalan çocukların eğitim, sağlık, barınma ve beslenme ihtiyaçları karşılanır.

e- Devlet

e-Devlet Kapısı, tüm kamu hizmetlerine tek bir noktadan erişim imkânı sağlayan büyük bir genel ağ sitesidir. Uygulamanın amacı kamu hizmetlerini, vatandaşlara bilgi ve iletişim teknolojileriyle etkin ve verimli bir şekilde sunmaktır.

e-Devlet Kapısı altyapısını kullanarak hizmet sunan pek çok kuruma ait birçok hizmetten siz de güvenle faydalanabilir, bu sayede zamanınızı ve paranızı boşa harcamamış olursunuz.

Bu sayfa üzerindeki seçenekleri kullanarak ulaşmak istediğiniz bilgi, belge veya başvuru formuna hızla ulaşabilirsiniz.

Örneğin e-Devlet Kapısı üzerinden sağlığınız ile ilgili bilgilere ulaşabilir; ilaç, muayene ve randevu işlemlerinizi yönetebilirsiniz. Kamu kurum ve kuruluşları ya da firmalarla ilgili bilgi taleplerinizi, varsa şikâyetlerinizi yine e-Devlet Kapısı'ndan yapabilirsiniz. Kısacası e-Devlet Kapısı'nda eğitimden adalet, güvenlikle trafik ve ulaşım kadar pek çok alandaki hizmete kolayca ulaşabilirsiniz.

Sivil Toplum Kuruluşları

Resmi kurumlardan ayrı çalışan insanların ihtiyaçlarını kar amacı olmadan, gönüllülük esasına göre karşılayan dernek ve vakıf gibi kurumlardır.

- Gönüllü bireyler tarafından kurulmuştur.
- Belirli çalışma saatleri yoktur.
- Çalışanlar herhangi bir ücret almaz, karşılık beklemezler.
- Giderleri gönüllü insanların yaptığı bağışlarla karşılanır.
- Amaçları topluma hizmet edip toplumun sorunlarına çözüm bulmaktır.
- Çalışanlar arasında yardımlaşma ve dayanışma, birlik ve beraberlik duygusu vardır.

Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışma Alanları

- İhtiyaç sahiplerine yardım
- Eğitim faaliyetlerine destek

- Sağlık hizmetlerine destek
- Kültür ve sanatın desteklenmesi
- Doğal çevrenin korunması
- Kadın haklarının korunması gibi alanlarda faaliyet gösterirler.

Ülkemizdeki Sivil Toplum Kuruluşları

Dar  safaka Cemiyeti (1863)

1863 yılında Sultan Abdülaziz tarafından kurulan cemiyet, eğitim alanında hizmet vermektedir. Dar  safaka Cemiyeti, annesi veya babası hayatta olmayan, maddi olanakları yetersiz, yetenekli öğrencilere karşılıksız eğitim olanağı sağlamak amacıyla kurulmuştur.

Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGEV)

Ülkemizde eğitim alanında faaliyet gösteren yaygın sivil toplum kuruluşlarından birisidir. Eğitim parkları ve öğrenim birimleri kurarak devlet tarafından verilen temel eğitime katkı sağlarlar.

Mehmetçik Vakfı (1982)

Türk Silahlı Kuvvetlerinde yaptığı vatan hizmeti sırasında şehit olan askerlerin bakmakla yükümlü oldukları yakınlarına yardım sağlar. Mehmetçik Vakfı ayrıca gazilere ve ailelerine de yardım sağlamaktadır.

LÖSEV (Lösemili  ocuklar Vakfı)

Sağlık alanında hizmet veren bir sivil toplum kuruluşudur. Lösemi, kan kanseri hastalığıdır. Vakfın temel amacı, lösemili çocukların sağlık ve eğitim başta olmak üzere her türlü ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmaktır.

Yeşilay

Sağlık alanında hizmet veren önemli sivil toplum kuruluşlarından biridir. Sigara, içki ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapan maddelerin zararlı etkilerine karşı insanları korumaya ve bilinçlendirmeye çalışır. Ayrıca madde bağımlılığın tedavisi ne de yardımcı olur.

Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı (TEMA)

İnsanlara çevreyle ilgili hizmet veren bir sivil toplum kuruluşudur. Ülkemizin en önemli çevre sorunlarından biri olan erozyonla mücadele etmek için ağaçlandırma kampanyaları düzenler, vatandaşları erozyonla mücadele konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapar.

Arama Kurtarma Derneği (AKUT)

Amacı dağ ve doğa koşullarında meydana gelen kaybolma ve kazalarda, doğal afetlerde ve büyük kazalarda mahsur kalanlara ulaşmak ve onlara temel ilk yardım hizmetlerini yapmaktır.

Tohum Otizm Vakfı

Otizm rahatsızlığı olan çocukların özel eğitimi ve topluma kazandırılmasına öncülük etmeyi amaçlamıştır. Otizmde önemli olan, erken tanı alanında çalışmalar yapmaktır.

TÜRK KIZILAYI

1868

Türk Kızılayı

1868 yılında Sultan Abdülaziz döneminde Hilal-i Ahmer Cemiyeti olarak kuruldu. Cumhuriyet döneminde Türkiye Kızılay Cemiyeti olarak adı değiştirildi.

Türk Kızılayı savaş, deprem, yangın, salgın hastalık, su baskını vb. gibi felaket sıralarında zarar görenlere ve yoksullara her türlü yardımı sağlayan bir kurumdur. Bağışlarla yaşar.

Yaşadığımız Yerin Yönetimi

Kimimiz ilde, kimimiz ilçede, kimimiz kasabada, kimimiz köyde yaşarız.

Devlet: toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu varlığa devlet denir.

Merkezi Yönetim:

Ülkemizin yönetiminde etkin olan kurumlar Cumhurbaşkanlığı ve Bakanlar Kuruludur. Yaşadığımız yerleşim birimlerindeki yetkililer, merkezi yönetime karşı sorumludurlar.

Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği ve Devlet Denetleme Kurulu Cumhurbaşkanına karar alma sürecinde yardımcı olan kurumlardır.

Bakanlar Kurulu, Cumhurbaşkanı ve bakanlardan oluşur. Cumhurbaşkanı bakanlar arasında iş birliği yapılmasında ve hükümetin genel siyasetinin belirlenmesinde etkilidir.

Merkezi Yönetime Yardımcı Kurullar

- Milli Güvenlik Kurulu, milli güvenlik ile ilgili konularda tavsiye niteliğinde kararlar alır ve bu kararları Bakanlar Kuruluna bildirir.
- Danıştay, idari mahkemelerce verilen karar ve hükümlerin son inceleme kuruludur.
- Sayıştay, merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kamu gelir ve giderlerini denetler, genel bütçe ile ilgili son kararı verir.

Merkeze Bağlı Yönetim

Ülkemizin yönetim merkezi Ankara'dır. Merkezi yönetim, kamu hizmetlerinin vatandaşlara daha rahat ulaştırılması ve toplumun ihtiyaçlarının daha kolay karşılanması amacıyla il ve ilçe gibi yönetim birimleri oluşturulmuştur.

İl Yönetimi

Merkeze bağlı en büyük yönetim birimine **il** denir. İller vali tarafından yönetilir. Vali, merkezi yönetimin ildeki temsilcisidir.

Valiler atama yoluyla iş başına gelir. Valiler, İçişleri Bakanlığına bağlı çalışsa da tüm bakanlıklara karşı sorumludur.

Valilerin Temel Görevleri

- Valiliğe bağlı memurları denetlemek
- İldeki güvenliği sağlamak, bunun için gerekli önlemleri almak

- İl sınırları içinde kanunları ve bakanlıklardan gelen emirleri uygulamak
- İlin eğitim, kültür, ulaşım, sanayi gibi alanlarda gelişip kalkınmasını sağlamak
- İlde bulunan vatandaşların yönetimle ilgili istek ve şikâyetlerini dinlemek
- Milli bayramlara merkezi yönetimi temsilen katılmak, halkın bayramını kutlamak
- Kendisine bağlı kurum ve kuruluşlar arasında iş birliği sağlamak

İlçe Yönetimi

İlçeler, il yönetimine bağlı yönetim birimleridir. Kaymakam tarafından yönetilir. Kaymakam merkezi yönetimin ilçedeki temsilcisidir. Kaymakamlar valiye bağlı olarak görev yaparlar. Kaymakamlar da valiler gibi atama yoluyla iş başına gelir.

Kaymakamların Temel Görevleri

- İlçe sınırları içerisinde kanunları ve Bakanlar Kurulunun kararlarını uygulamak
- İlçedeki resmi kurum ve kuruluşların çalışmalarını takip etmek
- İlçedeki vatandaşların istek ve şikâyetlerini dinlemek
- İlçedeki vatandaşların ihtiyaçlarını tespit ederek eksikliklerin giderilmesi için gerekli çalışmaları yapmak
- İlçenin eğitim, kültür, ulaşım, sanayi gibi alanlarda gelişip kalkınmasını sağlamak

İl ve İlçe Yönetim Müdürlükleri

Ülkemizdeki il ve ilçelerde bakanlıklara bağlı olarak ihtiyaca göre il ve ilçe birimleri kurulur. Bu kurumlar il ve ilçe müdürlükleri olarak bilinir. İl müdürlükleri valiye karşı, ilçe müdürlükleri kaymakam ve valiye karşı sorumludur.

İl müdürlüklerindeki yetkililer valiyle; ilçe müdürlüklerindeki yetkililer ise kaymakamla iş birliği içerisinde çalışırlar.

Valiye Bağlı İl Müdürlükleri

- İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- İl Sağlık Müdürlüğü
- İl Emniyet Müdürlüğü
- Tarım ve Orman İl Müdürlüğü
- İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü

Kaymakama Bağlı İlçe Müdürlükleri

- İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
- İlçe Sağlık Müdürlüğü
- İlçe Emniyet Müdürlüğü
- İlçe Tarım Müdürlüğü
- İlçe Kültür ve turizm Müdürlüğü

Yerel Yönetimler

İl, ilçe ve köylerde çöplerin toplanması, sokakların temizlenmesi, yol bakım ve onarım çalışmalarının yapılması, su ihtiyacının giderilmesi gibi hizmetleri sunmak amacıyla kurulmuş yönetim birimlerine **yerel yönetim** denir. Belediyeler ve muhtarlıklar yerel yönetimlerdir.

Belediyeler

Yaşadığımız yerleşim birimindeki sokakların bakımı, temizliği, aydınlatılması, suyu, esnafın denetimi gibi kamu hizmetlerini karşılamak amacıyla kurulan yerel yönetim birimlerine **belediye** denir.

Belediye yönetiminin başındaki kişiye **belediye başkanı** adı verilir.

Belediye başkanları il, ilçe veya belde belediye binalarında görev yapar. Belediye başkanları seçimle iş başına gelir.

Belediyelerin Temel Görevleri

- Vatandaşların nikâh ve cenaze işlerini yerine getirmek
- Evsel atıkları toplamak, cadde ve sokakların temizliğini yapmak
- İtfaiye ve zabıta hizmetlerini sunmak
- Pazar yerleri açmak
- Su dağıtımı, kanalizasyon, yolların bakımı ve onarımı, doğalgaz dağıtımı gibi alt yapı hizmetlerini sağlamak
- İl ve ilçe merkezlerinde ulaşım hizmetleri sağlamak
- Kültür, spor ve tiyatro gibi alanlarda vatandaşlara hizmet sunmak

Köy ve Mahalle Yönetimi

Nüfusu 2000'den az olan yerleşim yerlerine **köy** denir. Ülkemizde bulunan en küçük yönetim birimi köydür.

Köy yönetiminin başında **muhtar** bulunur. Muhtar seçimle iş başına gelir. Köy muhtarlığı seçimlerinde köyde yaşayan vatandaşlar oy kullanır.

Köy Muhtarlarının Görevleri

- Salgın ve bulaşıcı hastalık durumunda yetkililere haber vermek
- Köye gelenlerin neden geldiklerini anlamak, aralarında şüpheli olanlar varsa en yakın güvenlik birimine haber vermek
- Sağlık, eğitim, ulaşım ihtiyaçlarında merkeze bağlı yönetim ile halk arasında bağ kurmak
- Halk ile merkeze bağlı yönetim arasındaki evrak işlerini düzenlemek

Muhtarlık bulunan bir başka yerleşim birimi de mahalledir. Her mahallenin bir muhtarı vardır.

Mahalle Muhtarlarının Görevleri

- Seçmen kâğıtlarının dağıtılmasını sağlamak
- Askerlikle ilgili tebligatların yapılmasını sağlamak.
- Mahallede yapılacak hizmetlerle ilgili yetkililerle bilgi alışverişinde bulunmak.

Temel Haklarımızı Öğrenelim

Temel Hak: Bir insanın doğuştan sahip olduğu ve insanca yaşayabilmesi için gerekli olan haklara **temel hak** denir.

Temel haklar devlet tarafından anayasa ile koruma altına alınmıştır.

İnsanlar yaşamak, eğitim almak, sağlıklı bir yaşam sürmek, özel hayatlarının gizli tutulmasını istemek, konut sahibi olmak, geçimini sağlamak için çalışma gibi temel haklara sahiptir.

Özgürlük: İnsanların her türlü dış etkiden bağımsız olarak kendi isteğine ve düşüncesine göre karar vermesine **özgürlük** denir.

Katılım Hakkı: İnsanların yaşamlarını etkileyen toplumsal, siyasal ve ekonomik gelişmelere dair söz sahibi olmaları açısından kullanılan temel hakka **katılım hakkı** denir.

Düşünce Özgürlüğü: Kişinin inançlarını ve düşündüklerini hiç baskıya uğramadan özgürce açıklayıp yayabilmesine *düşünce özgürlüğü* denir.

Devlet tarafından anayasal güvence altına olan temel haklardan bazıları;

- Kişi dokunulmazlığı hakkı (Yaşama Hakkı)
- Özel Hayatın Gizliliği
- Konut Dokunulmazlığı Hakkı
- Eğitim ve Öğrenim Hakkı
- Sağlık Hakkı
- Seçme ve Seçilme Hakkı
- Haberleşme Özgürlüğü
- Yerleşme ve Seyahat Özgürlüğü
- Din ve Vicdan Özgürlüğü
- Düşünce ve Kanaat Özgürlüğü

Bayrağımız ve İstiklal Marşı

Geçmiş dönemlerden günümüze kadar milletimiz birçok devlet kurmuştur.

Milletimiz, kurulan devletlerin yönetimi altında bağımsız ve hür olarak yaşamıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşlarının Kurtuluş Savaşı'nı kazanmaları sonrasında ülkemizin yönetim şekli 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyet ilan edilerek Türkiye Cumhuriyeti Devleti adını almıştır.

BAGIMSIZLIK SEMBOLLERİMİZ

Bayrağımız

Bayrak bir milletin bağımsız olduğunu gösteren önemli bir semboldür. Bayrağımız rengini bu vatan için şehit olan vatandaşlarımızın kanlarından almıştır. 1983 yılında çıkarılan Türk Bayrağı kanunu ile bayrağımızın boyutları, şekli, nerelerde ve nasıl kullanılacağı belirtilmiştir. Şehitlerimizin bize bıraktığı bu kutsal emanete gereken önemi ve değeri göstermenin gerekliliğini hiçbir zaman unutmamalıyız.

İstiklal Marşı

Her ülkenin kendine ait bir milli marşı vardır. İstiklal Marşı, bizim milli marşımızdır. İstiklal Marşı milli egemenlik ve bağımsızlığımızın önemli sembollerinden biridir.

İstiklal Marşı'mızın yazarı Mehmet Akif Ersoy'dur. Mehmet Akif Ersoy İstiklal Marşı'nı Türk halkına armağan etmiştir. Marş yarışmasında birinci olmasına rağmen bu ödülü almamıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (23 Nisan 1920 'de açıldı.)

Paramız (Türk Lirası)

Anayasa (Anayasanın 3. Maddesi bağımsızlık sembollerini içerir.)

Cumhurbaşkanlığı Forsu (Cumhurbaşkanını anlatan, belirten simgeye fors denir.)

Başkent (Ankara) 13Ekim 1923 tarihinde başkent oldu.

Dilimiz (Türkçe)

7. ÜNİTE BU DÜNYA HEPİMİZİN

YAŞADIĞIM YERİN ÜLKE EKONOMİSİNE KATKISI

Ülkeler kendi ihtiyaçlarını karşılamak için üretim yaparlar. Ancak bu üretim ihtiyacın tamamını karşılayamaz çoğu zaman. Örneğin ülkemiz petrol ihtiyacının büyük bölümünü ithal (Dış alım) etmektedir. İhtiyaç fazlası ürünler de ihrac (Dış satım) edilmektedir. Böylelikle ülkeler arası ticari faaliyetler gelişmektedir.

Ülkeler arasındaki kaynak ve ihtiyaç farklılıklarına bağlı olarak ortaya çıkan bu alışveriş dış ticareti doğurur. Türkiye yer altı ve yer üstü kaynakları bakımından oldukça zengin olan ülkeler ülkelerden biridir. Ülkemiz bu kaynaklarıyla kendi ihtiyaçlarını büyük ölçüde karşılamakta, ihtiyaç fazlası ürünleri de başka ülkelere satmaktadır. Yurtdışına ürün satış işlemine “ihracat”, yurt dışından ürün alım işlemine ise “ithalat” denir.

Kullandığımız bazı ürünlerin üzerinde aşağıdaki görselde verilen yazıyı veya benzerlerini görmüşsünüzdür.

Üzerinde bu yazının bulunduğu ürünler Türkiye’de üretilmiştir.

Ticaret: ülkelerin ve insanların birbiriyle yaptıkları alış veriş ticaret denir. Ticaret iç ve dış olmak üzere ikiye ayrılır.

Dış ticaret ise **ihracat** ve **ithalat** olarak ikiye ayrılır.

İhracat: Bir ülkenin başka bir ülkeye mal ve hizmet satmasıdır.

İhrac Ettiğimiz Başlıca Ürünlerimiz

- Bor madeni
- Fındık
- İncir
- Beyaz eşya
- Meyve sebze
- Mobilya
- Dokuma hazır giyim
- Makine ve ulaşım araçları
- Porselen ürünleri

En fazla ihracat yaptığımız ülkeler

- Almanya 10.645.311
- Birleşik Krallık 7.124.529
- İtalya 6.266.617
- ABD 5.325.421
- Irak 5.227.413
- İspanya 5.04.475
- Fransa 4.911.288
- Hollanda 3.129.892
- Belçika 2.517.819
- Rusya Federasyonu 2.188.444
- Polonya 2.153.428

İthalat: Bir ülkenin başka bir ülkeden mal ve hizmet satın almasıdır.

İthal Ettiğimiz Başlıca Ürünler

Petrol
Doğalgaz
İlaç
Gübre
Tropikal meyveler
Elektronik cihazlar
Motorlu kara taşıtları

En Fazla İthalat Yaptığımız Ülkeler

Rusya Federasyonu: 22.014 milyon dolar
Almanya: 20.407 milyon dolar
Çin: 20.719 milyon dolar
ABD: 12.450 milyon dolar
İtalya: 10.155 milyon dolar
Diğer ülkeler: 137.336 milyon dolar

UYARI: Bir ülkenin dışardan aldığı ürünlerin karşılığı olarak ödediği para miktarı sattığından fazla ise ticaret açığı olur tersi durumda ise ticaret fazlası olur.

Üretilen mal ve hizmetlerin insanlar arasında alınıp satılması birer ticari faaliyettir fırından ekmek, mağazadan elbise almak ticari faaliyetlere örnektir.

Coğrafi koşullar, yeryüzü şekilleri ve iklim ülkemizin her yerinde aynı değildir. Bu nedenle ekonomik faaliyetler ülkenin her yerinde farklı olur.

Ekonomik İlişkilerde Teknoloji

İlk Çağ uygarlıklarından biri olan Asurlu tüccarlar Mezopotamya’da aldıkları ürünleri kervanlar ile Anadolu’ya getirip Karumlarda (Pazar yeri) satarlardı. İnsanlar da ihtiyaçlarını bu pazarlarda karşılardı ancak kervanların gidip tekrar gelmesi çok uzun zaman alıyordu. Günümüzde ise artık ulaşım araçlarının gelişmesiyle mallar çok kısa zamanda bir yerden başka bir yere taşınıp insanların hizmetine sunulabiliyor. Günümüzde ticarete kullanılan başlıca ulaşım araçları;

Kara yolu= Tır, Kamyon

Hava yolu= Uçak

Deniz yolu= Gemi

Demir yolu= Tren

Boru hatları ülkeler arası ekonomik ilişkilerin artması ve gelişmesinde etkili olmuştur.

Ayrıca teknolojinin gelişmesi ile birlikte Genel Ağ üzerinde de alış verişi yapma imkânı ortaya çıkmıştır.

Turizm ve Uluslararası İlişkiler

Turizm: Dinlenmek, eğlenmek, görmek ve tanımak gibi amaçlarla yapılan gezilerdir. Bu gezilere katılan kişilere **turist** denir.

Uyarı: Turizmin bir diğer adı da “**Bacasız Sanayidir.**”

İç Turizm: Ülke halkının kendi ülkesinde yaptığı gezilere iç turizm denir.

Dış Turizm: Turistlerin kendi ülkesi dışına yaptığı gezilere dış turizm denir.

Ülkemiz ve Turizm

- Türkiye, tarihi, doğası, jeopolitik konumu sebebiyle dünyanın önemli turizm bölgelerinden biridir.
- Ülkemiz tarihi eserler ve doğala güzellikler bakımından dünyanın en zengin ülkelerinden biridir.
- Antik kentler, müzeler, camiler, kiliseler, köprüler, türbeler tarihi ve kültürel değerlerimizdir.
- Dağlar, ovalar, plajlar, göller, mağaralar, şelaleler, travertenler, peribacaları başlıca doğal turistik alanlarımızdır.
- Türkiye'nin gelirleri arasında turizmin önemli bir payı vardır.
- Turizm sayesinde ülkemize ticari faaliyetler dışında da döviz girmektedir.
- Uluslararası ilişkilerimiz turizmi büyük oranda etkilemektedir.
- En çok turist çeken başlıca ilerimiz; İstanbul, Nevşehir, Muğla, Antalya gibi.

Turizm Sayesinde

- İnsanların birbirlerini tanıyıp kaynaşmasına katkı sağlar.
- Ülkeler arası ticari ilişkileri artırır.
- Devletler arası yakınlaşma, iş birliği ve dostluk duygularını geliştirir.
- İç turizm sayesinde milli birlik ve beraberlik artar.
- Ülkemizin güzelliklerine sahip çıkma kararlılığımız artar.
- Farklı kültürlerin zenginliklerini yerinde görüp öğreniriz.
- Farklı sektörlerde binlerce kişiye iş imkânı sağlar.

İnsanlığın Ortak Mirası

İnsanlığın ortak mirası geçmişten günümüze tüm insanların, toplumların oluşturduğu değerlerdir. Bunlar tarihi, doğal, sanatsal veya bilimsel eserler olabilir. Ortak mirasın oluşumunda sayısız insanın, toplumun, devletin ve uygarlıkların birikimi ve emeği vardır.

Tarihi Eser

Dünyanın değişik bölgelerinde çok sayıda tarihi eser ve doğal güzellik yer almaktadır. Eski dönemlerden günümüze kadar ulaşan eserlere tarihi eser denir.

Tarihi Miras

Efes Antik Kenti, Selimiye Camii gibi.

Ülkemizde UNESCO tarafından koruma altına alınan eser sayısı 18'dir. Bunlar;

- İstanbul [1985]
- Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Sivas) [1985]
- Hattuşa (Boğazköy) - Hitit Başkenti (Çorum) [1986]
- Nemrut Dağı (Adıyaman - Kâhta) [1987]
- Xanthos-Letoon (Antalya - Muğla) [1988]
- Safranbolu Şehri (Karabük) [1994]
- Troya Antik Kenti (Çanakkale) [1998]
- Edirne Selimiye Camii ve Külliyesi (Edirne) [2011]
- Çatalhöyük Neolitik Kenti (Konya) [2012]
- Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı (İzmir) [2014]
- Bursa ve Cumalıkızık: Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu (Bursa) [2014]
- Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri [2015]

- Efes (İzmir) [2015]
- Ani Arkeolojik Alanı (Kars) [2016]
- Afrodiasias (Aydın) [2017]
- Göbeklitepe Arkeolojik Alanı (Şanlıurfa) [2018]

Kültürel olarak;

Göreme Milli Parkı ve Kapadokya (Nevşehir) [1985]

Pamukkale-Hierapolis (Denizli) [1988]

Hem kültürel, hem doğal miras olarak listeye alınmıştır.

Bilim Mirası

Bazı bilim insanlarının yaptığı çalışmalar sonucunda tüm insanlığın karşılayacak teknolojiler geliştirmiştir. Elde edilen bilgiler sonucunda icat edilen araç gereçler hayatı kolaylaştırmıştır.

Ali Kuşçu

Ali Kuşçu: Astronom ve matematikçidir. 1403'te Semerkand'da doğdu.

Küçük yaştan itibaren matematik ve astronomiye ilgi duyan Ali Kuşçu, dönemin önemli bilim insanlarından dersler almıştır.

Astronomi, matematik, dil bilimi ve felsefe alanlarında eserler vermiştir.

II. Mehmed'in davetiyle İstanbul'a gelip Ayasofya Medresesinde müderrislik yapmıştır.

Canan Dağdeviren

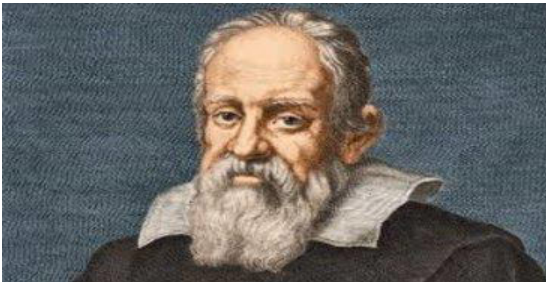
Canan Dağdeviren: Fizik mühendisidir. Harvard (Harvard) Üniversitesinin Genç Akademi üyeliğine seçilen ilk Türk'tür.

Hacettepe Üniversitesi Fizik Mühendisliği bölümünden mezun olan Canan Dağdeviren esnek, katlanabilir ve deri üstüne yapıştırılabilir veya giyilebilir elektronik aletler üzerine çalışmalar yaptı.

Medikal teknoloji alanında yaptığı çalışmalar ile pilsiz çalışan giyilebilir bir kalp çipi ve cilt kanserini teşhis eden bir cihaz geliştirdi.

Forbes'in (Forbis) 30 Yaş Altı Bilim İnsanı Listesi'nde de yer aldı.

Galileo Galilei

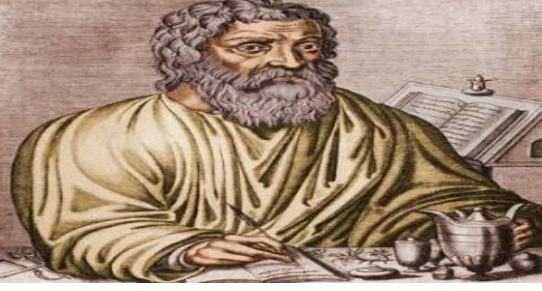

Galileo Galilei (Galilo Galile): İtalyan astronom, fizikçi, mühendis, filozof ve matematikçidir. 1564'te İtalya'da doğmuştur.

Astronomi bilimine katkıları arasında Venüs'ün evrelerinin teleskopik kanıtı ve Jüpiter'in en büyük dört uydusunun keşfi yer alır. Bu uydulara

Galileo'nun uyduları adı verilmiştir. Galileo, ayrıca uygulamalı bilim ve teknoloji alanında da çalışmış, geliştirilmiş askerî pusula gibi aletler de icat etmiştir.

Hipokrat

Hipokrat: Günümüzde tıbbın babası olarak anılan İyonyalı hekimdir. MÖ 460 yılında doğmuş, Anadolu’da uzun yıllar hekimlik yapmıştır. Hastalıkların nedenleri ve tedavi yöntemleri ile ilgili önemli çalışmalarda bulunmuştur. Eserlerinde batıl inançlar ve büyü şifa yöntemlerini reddederek bir bilim dalı olan tıbbın temel ilkelerini ele almıştır.

Klasik Osmanlı mimarisinin en nadide eserleri arasında yer alan Mostar Köprüsü Kanuni Sultan Süleyman Dönemi’nde, Mimar Sinan’ın öğrencisi Mimar Hayreddin tarafından yapılmıştır. Bosna Hersek’te barış ve istikrarın simgesi olarak 427 yıl kesintisiz hizmet vermiş olan köprü, Yugoslavya iç savaşı sırasında 1993 yılında yıkılmıştır. Mostar Köprüsü’nün yeniden yapımı Dünya Bankası ve UNESCO iş birliği ile Karayolları Genel Müdürlüğü’nün teknik danışmanlığında bir Türk firması tarafından gerçekleştirilmiştir.

Yeniden yapımı 2004 yılında tamamlanan köprü, 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi’ne alınmıştır.

Mostar Köprüsü- Bosna Hersek

Doğal güzellikler de taşınamayan kültürel miras unsurları arasında yer alır.

Bunlardan biri de Hawaii (Havai) Yanardağlar Millî Parkı’dır. Dünya’nın en etkin iki yanardağı bu park içinde yer alır. Günümüzde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) sınırları içerisinde bulunan Hawaii Yanardağlar Millî Parkı, UNESCO tarafından 1987 yılında Dünya Miras Listesi’ne alınmıştır.

Hawaii Yanardağlar Millî Parkı-ABD

Su düzeyindeki sıra kayalara “resif” adı verilir. Avustralya’da bulunan Büyük Set Resifi, birbirinden ayrı 2.900 resif ve 900 adadan oluşan dünyanın en büyük resif sistemidir. Kendine özgü bir yaşam çeşitliliğine sahip Büyük Set Resifi milyonlarca canlıya ev sahipliği yapmaktadır. UNESCO 1981 yılında Büyük Set Resifi’ni, Dünya Miras Listesi’ne almıştır.

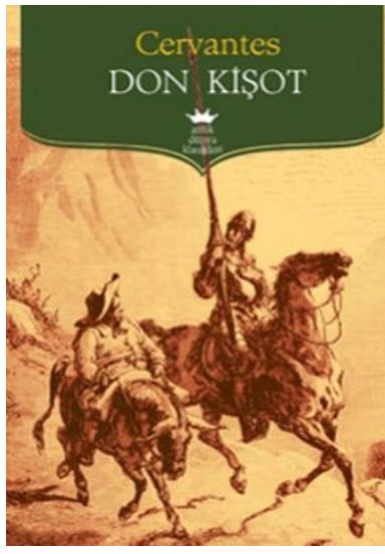
Büyük Set Resifi-Avustralya

Yaşanan, görülen, duyulan bir olayın ya da bir duygu ve düşüncenin estetik bir kaygı ile ele alındığı roman, hikâye ve şiir gibi ürünlerin geneline “edebî eser” denir. İşte size insanlığın edebiyat mirasına ait bazı örnekler

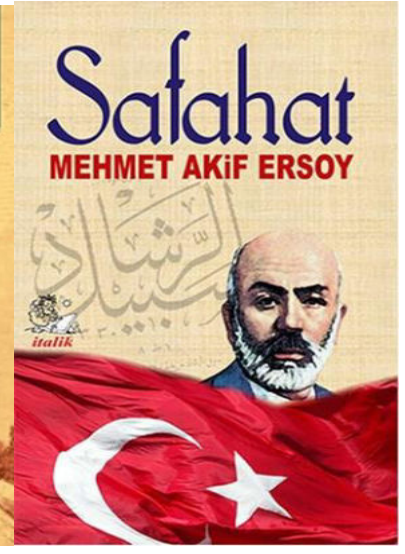
Dede Korkut Hikâyeleri

Oğuz Türklerinin bilinen en eski destansı hikâyeleridir.

Don Kişot romanı

Modern Batı edebiyatının önemli kurgu romanlarındandır.

Safahat

Mehmet Âkif Ersoy'un yayımladığı yedi şiir kitabındaki şiirleri bir araya getiren eserdir.

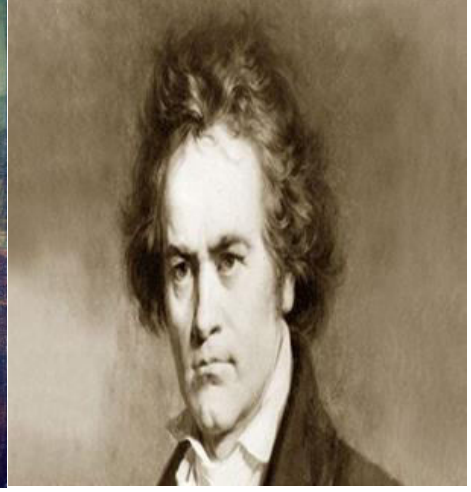
Yaratıcılığın ve hayal gücünün resim, müzik gibi farklı yöntemlerle yansıtılmasına sanat adı verilir. Aşağıda insanlığın sanat mirasına ait bazı eserler verilmiştir

Kaplumbağa Terbiyecisi
(Pera Müzesi-İstanbul)

Mona Lisa (Lauvre Müzesi- Paris)

Beethoven temsili resmi (Beethoven Müzesi
Viyana)

Ortak miras, tüm insanların binlerce yıl içinde oluşturduğu birikimdir ve tek bir ulusa ait değildir. Ortak mirasa katkıda bulunmak ve korumak tüm insanlığın sorumluluğudur. Her insan ve her millet ortak mirasın ürünlerinden yararlanma hakkına sahiptir. Kültürel ve doğal varlıkların bazıları o kadar değerli ve dünya açısından o kadar önemlidir ki UNESCO bunları koruma altına almıştır.

Tüm insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen değerleri; ortak bir geçmiş olarak benimsemek, tanıtmak ve gelecek nesillere bu mirası aktarmak için UNESCO, 1972 yılında Paris'te toplanan 17. Genel Konferansı'nda "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme"yi kabul etmiştir. Türkiye, bu sözleşmeyi 23 Mayıs 1982'de onaylamıştır. UNESCO tarafından hazırlanan Dünya Miras Listesi'nde 1.121 doğal ve kültürel varlık bulunmaktadır. Türkiye'nin bu listede 16'sı kültürel, 2'si karma (hem doğal hem kültürel) olmak üzere 18 varlığı bulunmaktadır.

Bir yerin dünya mirası olarak tanımlanması neden önemlidir, hiç düşündünüz mü? Çünkü dünya mirası olarak tanımlanan bir yer koruma altına alınmış oluyor. Artık o yer, tüm dünya halklarının ortak mirası kabul edilmiş oluyor. Dünya mirası olarak kabul edilen yerlerin bakımı, onarımı, korunması için yapılacak harcamaların bir bölümü UNESCO üyesi olan dünya ülkeleri tarafından ödeniyor. Yandaki amblemi gördüğümüz bir yerde UNESCO tarafından kabul edilmiş bir dünya mirası ile karşı karşıya olduğumuzu anlarız. Türkiye 1982 yılında bu anlaşmayı kabul etmiştir.

İşte size Dünya Miras Listesi'nde yer alan varlıklarımızdan bazıları.

Türk kentsel tarihinin bir örneği olan Safranbolu; geleneksel şehir dokusu, ahşap yığma evleri ve anıtsal yapıları ile tamamı koruma altına alınan ender kentlerden biridir. Safranbolu UNESCO Dünya Miras Listesi'ne 1994 yılında girmiştir.

Safranbolu Evleri- Karabük

Truva Antik Kenti- Çanakkale

Truva, dünyadaki en ünlü antik kentlerden biridir. Truva’da görülen 9 katman, kesintisiz 3.000 yıllık bir zamanı göstermekte; Anadolu, Ege ve Balkanların buluştuğu bu benzersiz coğrafyada yerleşmiş olan uygarlıkları izlememizi sağlamaktadır. Çok köklü bir tarihî geçmişe sahip bu bölge, 1998 yılında Dünya Miras Listesi’ne girmiştir.

Cumalıkızık Köyü- Bursa

Bursa ve Cumalıkızık köyü, 2014 yılında UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi’ne alınmıştır. Bölge, Orhan Gazi Külliyesi ve çevresini içine alan Hanlar Bölgesi, Hüdavendigar Külliyesi, Yıldırım Külliyesi, Yeşil Külliye, Muradiye Külliyesi ve Cumalıkızık köyü olmak üzere toplam altı bölümden oluşur.

Divriği Ulu Cami ve Darüüşşifası-Sivas

Sivas'ın Divriği ilçesinde bulunan Divriği Ulu Camii ve Darüüşşifası UNESCO tarafından 1985 yılında Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. Yapı, mimari özelliklerinin yanı sıra zengin taş işçiliği ile dikkat çekmektedir.

Aspendos Antik Tiyatrosu- Antalya

Antalya'nın Serik ilçesindedir. Ülkemizin ve dünyanın en değerli mimari eserlerinden birisidir. Her yıl yerli ve yabancı birçok turistin ziyaret ettiği tiyatrunun, yapıldığı dönemde yaklaşık 20 bin kişiyi ağırlayacak büyüklüktedir.

Ortak Mirasın Özellikleri

- Ortak mirası korumak
- Tek bir millete değil, bütün insanlığa aittir.
- Bütün insanlar ortak miras değerlerinden yararlanma, onları tanıma, gezme ve görme hakkına sahiptir.

Doğal olaylar sonucu ortaya çıkan yeryüzü şekilleri de tüm insanlığın ortak mirasıdır. Kapadokya, Pamukkale Travertenleri bunlara örnektir.

Kapadokya- Nevşehir

Pamukkale Travertenleri